

WALAFRIDI STRABI

FULDENSIS MONACHI

OPERUM PRIMÆ PARTIS CONTINUATIO.

SEQUITUR

GLOSSA ORDINARIA.

PROPHETIA JEREMIÆ.

PROLOGUS HIERONYMI IN JEREMIAM.

(Vide Operum ejus tomo IX, col. 847.)

PRÆFATIO

Hæc interpretatio Hieronymi est. Si quid in ea morit, secundum Hebreos codices exploretur. Alia est Septuaginta interpretum Ecclesiis usitata: quæ, quamvis nonnulla aliter habeat quam in Hebreis codicibus invenitur, tamen utraque, id est secundum Septuaginta et secundum Hebream, apostolica auctoritate firmata est. Non errore neque reprehensione superiori, sed certo consilio Septuaginta nonnulla aliter dixisse vel contexisse intelliguntur. Quod ideo præmonemus, ne quisquam alteram ex altera velit emendare: quod singulorum in suo genere veritas observanda est.

ARGUMENTUM.

Jeremias Anathotites, qui est viculus tribus a Hierosolymis distans millibus, apud Thamnas in Ægypto a populo lapidibus obrutus occubuit. Jacet vero in eo loco sepultus, quo dudum Pharao rex habitaverat. Et quoniam postulatione sua defugatis ab eodem loco serpentibus, Ægyptios a tactu aspidum facit esse securos, magna eum ibi religione Ægyptii venerantur.

CAPUT PRIMUM.

VERS. 1. — *Verba Jeremiæ.* (HIER.) LXX: Verbum Dei, quia verba Jeremiæ verbum Domini est.

VERS. 2. — *In diebus,* etc. (Id.) Mirabilis Dei clementia. Jam captivitate vicina, et Babylonio exercitu vallante Jerusalem, nihilominus populum ad pœnitentiam vocat, mallens servare conversos quam perdere delinquentes.

VERS. 5. — *Priusquam te.* Non quod ante conceptionem fuerit, ut hæretici suspicantur; sed quia præscivit eum Dominus futurum, cui facienda jam facta sunt; qui vocat ea quæ non sunt tanquam ea quæ sunt.

PATROL. CXIV.

A VERS. 6. — *A, a, a, Domine Deus.* Detestatur officium quod pro ætate non potest sustinere. Eadem verecundia, qua Moyses gracilis et tenuis vocis se esse dicit; sed ille quasi magnæ et robustæ ætatis corripitur, quasi puer huic venia datur, qui verecundia et pudore décoratur.

VERS. 9. — *Et misit,* etc. (Id.) Notandum quod hic manus Dei mittitur, etc., usque ad ut confidentiam accipiat prædicandi.

(Id.) Quatuor tristibus duo lœta succedunt, etc., usque ad et propinare jubetur omnibus nationibus.

VERS. 11. — *Virgam vigiliarum.* (Id.) Virga vigiliarum, etc., usque ad resurrectione Domini floruisse narratur.

B VERS. 13. — *Et factum est.* Gradatim peccantes corripiuntur; qui noluerunt, percutiente virga, corrigi vel emendari, mittuntur in ollam succensam, de qua plenius Ezechiel.

Ollam succensam. Hinc Dominus ad Job dicit, etc., usque ad sed hæc violenta et prava interpretatio est.

VERS. 14. — *Habitores terræ.* De quibus in Apocalysi, etc., usque ad et Petrus: *Electis advenis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiar et Bithyniæ.*

VERS. 17. — *Tu ergo accinge,* etc. (Id.) Job quoque præcipitur, etc., usque ad sed civitatem totam quæ super montem posita latere non potest.

C VERS. 18. — *Et in columnam.* De qua Apostolus: *Columna et firmamentum veritatis* (I Tim.). Et Petrus et Jacobus et Joannes qui putabantur esse columnæ Ecclesiæ, et Paulo et Barnabæ dederunt dextras communionis.

Regibus Juda. (Id.) Si quando reges Juda, etc., usque ad in Domino speret ut vincat.

CAPUT II.

VERS. 2. — *Adolescentiam.* (HIER.) Plenius hoc in Ezechiele legitur ubi sibi Dominus Jerusalem matri-

monie copulat, et sub persona uxoris, suis jungit amplexibus. Sive ut ardentiorem monstrat affectum, puellam eam et despontam vocat. Quo enim nondum potiti sumus, ardenter appetimus.

VERS. 3. — *Omnes qui devorant.* (HIER.) Sicut qui primitias devorant, etc., usque ad primitiae debentur sacerdotibus, non hostibus.

VERS. 4. — *Israel.* (Id.) Utrumque nomen ponitur, Jacob et Israel, non secundum duas et decem tribus, sed juxta omnem populum, cum ipse Jacob postea dictus sit Israel.

VERS. 5. — *Quid invenerunt patres.* Offensam dicit Deus a patribus factam, non quod peccata patrum filii impudentur, sed quia filii habentes similitudinem patrum, et suo et parentum scelere puniuntur. Propter sanctos patres filiorum miseretur Deus.

VERS. 6. — *Neque habitavit homo.* (Id.) Qui semper ad majora festinat, etc., usque ad sed certamen et incertus exitus futurorum.

VERS. 7. — *Et induci vos,* quasi diceret : Pro labore durissimi itineris, etc., usque ad et hereditatem illius abominabilem facimus.

VERS. 10. — *Cethim.* (Id.) Cethim, vel Italiae scilicet, vel occidentalium partium, quia Iudeæ Cyprus insula, in qua urbs hujus nominis vicina est, de qua Zeno princeps Stoicorum.

Et considerate. (Id.) Possamus contra eos hoc dicere, qui majori studio sequuntur vitia quam virtutes, quibus dicitur : *Humanum dico propter infirmitatem carnis vestrae ; sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiae et iniquitati ad iniquitatem* (Rom. vi), etc.

VERS. 11. — *Populus meus.* Velut anthropophor mitæ, qui occasione hujus testimonii : *Faciamus hominem ad imaginem et similitudinem* (Gen. 1), immensam et simplicem divinitatis substantiam lineamentis nostris et humana figuratione compositam pertinaciter contendunt.

VERS. 12. — *Obstupescite, cœli.* (Id.) LXX : Obstupuit cœlum, etc., usque ad et tam cœli quam cœlum eodem dicuntur nomine, ut Thebæ, Athenæ.

VERS. 13. — *Me dereliquerunt.* Qui præceptum dedicent : *Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti.* Et secundum quod in eodem loco scriptum est : *Non sint tibi dii alieni in conspectu meo,* pro quo secutus est dæmones.

Fontem aquæ rivæ. (Id.) Fons perpetuus est et vi tales habet aquas. Cisternæ et lacus de torrentibus et aquis turbidis complentur impluviis.

VERS. 15. — *Nunquid servus.* (Id.) Ex hoc loco Iudeæ in superbiam elati, etc., usque ad *Maledictus Chanaam, serrus erit fratribus suis* (Gen. ix).

Leones. Secundum anagogem, leones intelligimus, etc., usque ad *Omnes adulterantes quasi clibanus corda eorum* (Osee vii).

VERS. 16. — *Usque ad verticem.* Secundum illud : *A planta pedis usque ad verticem,* etc., usque ad qui puritate Ecclesiæ sua pollunt turpitudine.

A VERS. 19. — *Arguet te malitia tua.* (Id.) Nota quod malitia et prævaricatio, etc., usque ad quia dereliquit Dominum Deum suum.

VERS. 20. — *A sæculo confregisti.* (Id.) Potest hoc ad eum dici, etc., usque ad et faciunt divaricare pedes suos omni transeunti.

VERS. 21. — *Vineam electam.* In Hebræo, *soreth,* quod genus est vitis optimæ, de cuius sarculo plantavit Israel, et miratur quomodo semen verum et electa vinea in amaritudinem versa facta sit aliena.

Quomodo ergo conversa es ? Nullus securus sit si plantatio, etc., usque ad si permanserit in eo quod plantata est.

B VERS. 22. — *Borith.* (Id.) Ipsum Hebræum. LXX vero herbam nullonum, quæ in Palæstina in humidis et virentibus nascitur locis, et ad lavandas sordes eamdem vim babet quam et nitrum.

VERS. 23. — *Vide vias tuas,* id est respice convallem filiorum Ennon, quæ Siloe fontibus irrigatur, ibi cernes delubrum Baal, quem relicto Deo coluisti.

VERS. 25. — *Prohibe pedem tuum.* Pascha facturi, etc., usque ad quæ deberent evangelico pede calciari et conteri.

VERS. 27. — *Verterunt. Projiciunt sermones meos retrorsum.* Quando enim magister præcipit, etc., usque ad sed tumorem animi indicant gestu corporis.

C VERS. 28. — *Secundum numerum.* Vel eosdem, vel diversos, singulæ civitates colebant deos, ut nec in impietate viderentur habere consensum; sed pugnans contra se supersticio, errorem sequeretur diversum.

VERS. 29. — *Quid vultis ?* Prona est ad excusationem sui humana perversitas : et quod merito sustinet, sibi injuste videtur sustinere.

VERS. 30. — *Filios vestros.* Ut plagi filiorum disceretis, quod austeriori curandi essetis medicamine, et ne forsitan diceretis, peccantes corripere noluisti.

VERS. 31. — *Vide verbum Domini.* Moyses videbat vocem Domini. Et Joannes apostolus verbum Dei se vidisse et attractasse dicit.

VERS. 32. — *Nunquid oblivisceretur ?* (Id.) Ornamentum suum perdit qui a Domino recedit, et intelligentiam doctrinæ, quæ significatur in pectore : *Unde, Joannes supra pectus Domini in cena recubuit* (Joan. XIII), et sacerdotibus inter cetera servatur pectusculum victimarum.

D VERS. 34. — *In omnibus.* Istis, sive sub omni quercu alia littera ; Hebræum enim et quercum et ista significat. In amoenis autem locis, umbra et frondibus immolabant.

VERS. 35. — *Et dixisti.* His utendum est apud eos, etc., usque ad non lugere, sed excusationes prætendere.

Ecce ego judicio. (Id.) Audiat heresis nova ex veteri, iram Dei esse vel maximam, nolle peccatum humiliiter confiteri, sed impudenter jactare justitiam.

VERS. 36. — *Et ab Ægypto.* Ut Ægyptiorum impetum, etc., usque ad increpantur ergo quia, relicto Deo, spem in hominibus ponunt.

VERS. 37. — *Super caput tuum.* (Id.) More lugen-

tium, ut Thamar ab Ammon corrupta cinere caput sparsit, et manus supra posuit, et ita reversa est in domum suam.

CAPUT III.

VERS. 1. — *Vulgo dicitur : si dimiserit. Ecce de fornicata et relicta muliere, etc., usque ad quanto contemptus adhuc vocare non dignatur.*

Si dimiserit vir. (HIER.) Hoc dicere possumus adversus eos, qui fidem Domini relinquentes et hæreticorum erroribus irretiti post multas fornicationes et deceptionem suarum animarum, simulant se reverti ad pristinam veritatem, non ut deponant venena peccatoris, sed ut insinuent alii.

Tu autem fornicata es. Sive : Habuisti pastores multos in offensionem tui, ut Deum scilicet offenderes ; et qui magistri esse debuerant, ut alios ab omni errore prohiberent, auctores impietatis extiterunt.

Tamen revertere. Si revertebaris ad me, dicit Dominus. Arguit impudentiam meretricis, quæ post adulterium audet reverti ad virum.

VERS. 2. — *Leva oculos tuos.* Juxta anagogen : His qui hæreticos errores deserere se promittunt, præcipitur ut levent oculos in directum. Nisi enim recta viderint, pristinam pravitatem damnare non possunt.

Quasi latro. Sicut solent latrones ad vesperam, etc., usque ad et descendantibus de Jerusalem in Jericho obsidet vias.

VERS. 3. — *Frons mulieris.* (Id.) Hoc possumus dicere de hæreticis qui in erroribus suis gloriantur. Quia supra dixit : *non peccavi*, arguit eam ut mulierem procacem quæ ad nullum declinare erubescit.

VERS. 4. — *Dux virginitatis meæ tu es. Nunquid irasceris in perpetuum,* etc., usque ad tanto miserior meretrix quæ non vult recipere sanitatem.

VERS. 6. — *Nunquid vidisti quæ fecerit?* (Id.) Fait comparationem, etc., usque ad et hoc est quod dicit : *Nunquid vidisti quæ fecerit?*

Adversatrix Israël. (Id.) Sub figura duarum sororum loquitur quæ de una stirpe Abraham, Isaac et Jacob, sunt generatæ. Priorem adversatricem vocat, quæ statuit in Dan et in Bethel vitulos aureos.

VERS. 7. — *Et vidit.* (Id.) Aliorum tormenta, aliorum remedia sunt, etc., usque ad et ad zelum et æmulationem Domini collocatum.

VERS. 11. — *Justificavit animam.* Justificata est Sodoma soror tua ex te. Et alibi : *Descendit hic iustificatus in dominum suam ab illo* (Luc. xviii.).

VERS. 12. — *Et non avertam faciem.* Unde : *Averte faciem tuam* (Psal. l.), etc., usque ad de quibus vere dicitur : *Qui devorant populum meum sicut escam panis.*

VERS. 13. — *Verumtamen scito.* Quasi dicat, cum misertus fuero tui, non te justum putas; sed semper memento iniquitatis tuæ et superbiæ colla dimitte, ut qui per arrogantiæ offendisti, per humilitatem placare Deum possis.

VERS. 14. — *Convertimini.* (HIER.) Judici videntur

A hoc completum esse, etc., usque ad *Nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, sicut Sodoma essemus, et similes Gomorrhæ fuissimus* (Rom. ix.).

VERS. 16. — *Cumque multiplicati fueritis.* (Id.)

Alii hoc ad finem temporum referunt, etc., usque ad sed spiritualem cibum sectabuntur.

VERS. 17. *Vocabunt.* Qui olim dicebant, *Qui sedes super Cherubim, manifestare* (Psal. lxxix), etc. Inter duo Cherubim in propitiatorio Domini majestas apparebat, et loquebatur Moysi et sacerdotibus, sed modo aliter tempore fidei.

VERS. 18. — *In diebus illis.* Hoc proprie in Christi adventu completur, cum duodecim tribus simul Evangelio credunt, et terram aquilonis relinquunt et diaboli imperium.

B VERS. 19. — *In filios.* (HIER.) In numero filiorum qui de gentibus crediderunt. *Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri* (Joan. 1).

VERS. 20. — *Mulier amatorem.* (Id.) Semel mista, videns eum, etc., usque ad contemptus Dominum Salvatorem, in perniciem suam.

VERS. 21. — *Vox in viis auditæ est.* Libenter suscipit Dominus pœnitentem, occurrit filio inopia et squalore confecto, pristinis vestibus induit, gratiam reddit revertenti, si tamen cum ploratu et ululatu redeat ad patrem.

C VERS. 22. — *Aversiones vestras.* Alii conversiones : quamvis propria voluntate ad eum convertamur, nisi tamen ille nos traxerit, et cupiditatem nostram suo præsidio corroboraverit, non possumus esse salvi. Intelligimus, et de populo Judæorum ad eum revertente, et de hæreticis qui Dominum dereliquerunt.

VERS. 25. — *Dormiemus.* Vox Israel, qui Deum suum non audivit et hæretici pœnitentis. Pars enim est salutis peccata nosse et confiteri ; unde : *Die tu prius iniquitates tuas, ut justificeris* (Ibid.).

CAPUT IV.

VERS. 1. — *Si revertaris* (HIER.) Septuaginta : *Si conversus fuerit Israel, ait Dominus, ad me convertatur.* Alia littera, converteris, id est, si salutem desideras, et te peccasse dicis, plene convertere, id est, quem negasti crede. *Si abstuleris.* Patet, quia quando movemur et dicimus : *Mei autem pene moti sunt pedes, pene effusi sunt gressus mei* (Psal. lxxii). Non ex imbecillitate nature hoc patimur, sed quia contra Deum offendicula et idola nostra ponimus.

D VERS. 2. — *Et jurabis, riris, etc.* (Id.) In suggestionem, scilicet mortuorum deorum, per quos jurat omnis idololatra.

Novate. (Id.) Eradicando vepres et sentes, etc., usque ad non potest animus ærumnis mundi plenus semen Dei suscipere et fructum facere. *Circumcidimini.* (Id.) Viro Juda et habitatoribus Jerusalem præcipitur, ut deserant occidentem litteram, et sequantur vivificantem spiritum. *Ne forte.* (Id.) Monet et prædictit, ne facere compellatur quæ in Ninivitis probamus, quibus est prædicta sententia, ut immimentem furorem declinarent pœnitentia.

VERS. 7. — *Ascendit leo.* (HIER.) Si quis fautor est aut auctor perversorum dogmatum, de eo potest dici, *ascendit leo de cubili suo*, etc.

Et prædo. De quo dicitur, *Omnium inimicorum suorum dominabitur* (Psal. ix). Qui gloriatur dicens: *Circunivi terram et perambulavi eam* (Job ii). Quis est enim quem diaboli venena non tangunt, nisi ille qui ait: *Venit enim princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam?* (Job. xiv.) *De loco suo.* De abyso, in qua est religandus, in quam ne mittatur exorat.

VERS. 8. — *Super hoc.* Sine pœnitentia sævissimam bestiam vitare non possumus, et nisi ad Deum non solum mente, sed etiam corpore convertamur. Dum enim vastatur Ecclesia, ira Dei est aperta.

VERS. 9. — *Principum.* (HIER.) Qui legem docere debuerunt, et subjectos a leone defendere.

Sacerdotes. Qui putantur esse sapientes: *Stultam enim fecit Deus sapientiam hujus mundi*, quia per illam non cognoverunt Deum. *Prophetæ consternabantur*, etc. Aquila, *amentes erunt*. Quis enim non insaniat, non perdat cor, cum principes et reges et sacerdotes quondam suos sub leone conspexerit.

VERS. 10. — *Et dixi: Heu, heu, heu, Domine Deus.* Quia supra dixit, *in tempore illo vocabunt Jerusalem solum Domini*, etc., et nunc dicit, *peribit cor regis*, etc., turbatur propheta, et in se putat Deum mentitum, nec intelligit illud longe post, hoc in proximo futurum tempore.

VERS. 11. — *Ventus urens.* (HIER.) Quando scilicet pervenerit gladius usque ad animam, etc., usque ad nequaquam populo, sed mihi veniet, ut meum triticum dissipetur.

VERS. 12. — *Spiritus plenus.* Quidam hunc locum sic exponunt, ut postquam purgata fuerit area, reliquæ salvæ siant. Unde scriptum est: *Spiritus plenitudinis veniet mihi; unde evangelista, De plenitudine ejus omnes accepimus* (Joan. i). *Et nunc ego.* Aposiopsis, sicut ait Virgilius (ÆNEID.):

Quos ego; sed motos præstat componere fluctus.

Propheta dicturus prospera, retinet se, et tristibus junxit tristia.

VERS. 13. — *Ecce quasi,* etc. Ventura cernit ut præsentia; et babyloniorum describit exercitum, cuius currum rotarumque strepitus tempestati sævissimæ comparatur, et equorum velocitas aquilis. Exercitus diaboli, currus scilicet et equites Pharaonis, quod intelligens vir ecclesiasticus dicit, *Væ nobis quoniam vastati sumus.* Credens illi sententiae. Cum conversus ingenueris, salvus eris. *Væ nobis*, quia propheta quasi digito demonstravit, populus ingenescit. Et non futura, sed jam facta sentit dicens: *Væ nobis.*

VERS. 14. — *Lava a malitia.* Respondet propheta iuso in propheta Dominus, *Lava.* Unde: *Lavamini, mundi estote* (Isa. i), scilicet aqua baptismi, aqua pœnitentie salutaris.

VERS. 15. — *Vox enim annuntiantis.* Juxta situm

A Judææ loquitur. Tribus enim Dan juxta Libanum montem et urbem quæ nunc Paneas dicitur, aquilonem respicit, unde venturus Nabuchodonosor. *De monte.* Post tribum enim Dan succedit terra Ephraim per quam venitur in Jerusalem. Allegorice. (HIER.) Venit judicium Domini in terram Domino delinquentem cum omni ubertate supplicii.

VERS. 16. — *Custodes.* Adversarios scilicet qui tam diligentes obsideant, et munitionibus urbem claudant, ut magis vinearum agrorumque custodes, quam adversarios putes. Vult Dominus nationes omnes in circumitu suam nosse sententiam, et flagellata Jerusalem cunctos recipere disciplinam.

VERS. 18. — *Via tuae.* (HIER.) Quidquid mali nobis accidit, etc., usque ad quanto minus in homines quondam civitatis Dei?

VERS. 19. — *Ventrem meum.* (Id.) Loquitur hoc Dominus, cum seditionem et discordiam cernit in Ecclesia, et in conventiculis suis clamare perdicem, et in bella converti Dei requiem. Unde sequitur:

VERS. 21. — *Usquequo videbo.* Vox prophetæ, et per prophetam Dei, dolentis super contritionem populi sui, cuius viscera ad instar hominis lacerantur, Salvator in morte Lazari, et super Jerusalem slevit. Nec dolorem celat silentio, et clangor buccinæ et strepitus præliorum illius turbat affectum, dum mala malis cumulatur, et universa duarum tribuum terra vastatur.

VERS. 22. — *Quia stultus populus.* (HIER.) Quia principes populi mei non cognoverunt, etc., usque ad quem semper cupiebat videre? *Sapientes sunt*, etc. (Id.) Sapientes malitiosi, etc., usque ad non sapientia, sed versutia et calliditas vocatur.

VERS. 23. *Aspexi terram.* Propheta cernit in spiritu quæ ventura sunt, ut audiens populus terreatur et pœnitentiam agat, ut non sustineat quæ formidat. Quidquid secundum historiam de Judea et Jerusalem dicitur, ad Ecclesiam Dei referamus: quæ cum Deum offenderit, et vitiis et persecutione vastata fuerit, ubi quondam virtutum cohors et letitia, ibi multitudo peccatorum et moror versetur.

VERS. 27. — *Hæc enim dicit.* (HIER.) Mista est Domini clementia ire: terra deseritur, sed non consumitur, ut remaneant qui intelligent clementiam ejus.

VERS. 28. — *Cogitavi et non pœnituit me,* etc. Ut prædictau auferrem sententiam, et ira sævientis non perveniret ad fineum; minatus est Dominus per Jonam, sed impudentem gladium lacrymarum et gemiuum magnitudo superavit.

VERS. 29. — *A voce equitis.* Describit furentium exercitum a cuius timore populus civitatem reliquit, et ardua concendit: sed tamen iram Dei declinare non potuit. Hoc totum ad Ecclesiam potest referri, cum Deum offenderit, et adversariis tempore persecutionis, vel vitiis atque peccatis tradita fuerit.

VERS. 30. — *Tu autem vastata.* (HIER.) Hoc idem dicendum contra eos, qui conjugales affectus, et

veræ fideli pudicitiam perdidérunt. *Cum vestieris.* Hæc enim et tuis amatoribus præparas, et lectus angustus utrumque capere non potest. Nec Deus ornamenti suscipit, quibus ante amatoribus tuis placuisti.

VERS. 31. — *Vocem enim quasi,* etc. (HIER.) Duo exempla posita sunt, et parturientis et lugentis, ut quidquid mulier patitur, vel in fetu, vel in morte filiorum, Jerusalem patiatur in populis.

CAPUT V.

VERS. 1. — *Circuite vias.* (HIER.) Grandis amor iustitiae ut non juxta interrogationem Abrahæ, et responsum Dei, quod pro decem viris justis liberet Deus civitatem, jamjamque peritoram; sed si unum invenerit, qui faciat judicium, et querat fidem.

VERS. 3. — *Domine, oculi tui.* (Id.) Damnantur opera Judæorum (in quibus juxta legis cæremonias exultabant) per fidem Christianorum, per quam gratia salvi facti sumus. *Percussisti eos.* (GREG.) Omnis divina percussio, etc., usque ad et est unum flagellum quod temporaliter incipit, et æternis consummatur suppliciis.

Et non doluerunt. Inferuntur supplicia ut corriganter vitia, sed non emendatur Jerusalem nec tormenta.

VERS. 4. — *Forsitan pauperes sunt.* (HIER.) Sicut illud, *Mittam filium meum, forsitan ipsum verebun-* *ar* (*Matth. xxi.*) Utitur Deus sermone dubitantis, ut ex ambiguitate sententiae et verborum suspensione uberum hominis monstretur arbitrium.

VERS. 5. — *Ecce magis,* etc. Juxta tropologiam. Qui magni putantur in Ecclesia, quia solvunt jugum et rumpunt vincula, traduntur in ignominias passionum, ut faciant quæ non convenient. *Vincula.* (HIER.) Præceptorum Dei, non Phariseorum, de quibus dicitur: *Dirumpamus vincula eorum et projiciamus a nobis jugum ipsorum* (*Psal. 1.*).

VERS. 6. — *Pardus vigilans.* Alexandri impetum, significat, qui subditis sibi variis gentibus, quasi variatus pardus contra Medos Persasque arma corripuit. Quia vero non de futuro, sed de præterito, vel jamjamque de futuris historiam texit, ideo de Romano facet imperio.

VERS. 7. — *Saturavi eos.* (HIER.) Audiat hoc qui acceptis divitiis luxuriæ serviunt.

VERS. 8. — *Equi amatores.* (Id.) Equis, cum non vident jumentum, etc., usque ad Assimilatus est jumentis insipientibus et similis factus est illis (*Psal. xlviii.*).

VERS. 10. — *Et dissipate.* (Id.) Audiat Ecclesia quam cito muri, etc., usque ad propter clementiam judicis, non propter meritum peccantium.

VERS. 12. — *Negaverunt Dominum,* etc. (Id.) Audiat hoc Ecclesia negligens: et providentiam Dei refutans, quod et gladium et famem sustineat, nisi ventura crediderit quæ dicuntur.

VERS. 14. — *Ecce ego do,* etc. (Id.) Ut increduli

A sermone tuo clementur, etc., usque ad si supra fundatum Christi ædificaverimus.

VERS. 15. — *Ignorabis linguam,* etc. (Id.) In Hebreo: *Non intelliges quid loquatur.* Est enim malorum solatium, si habeas hostes, quos rogare valeas, qui intelligent preces tuas.

VERS. 17. — *Et comedet segetes,* etc. Vastitatem terræ describit, interfectionem multorum, abacionem pecorum, subversionem urbium et murorum, quod gladio hostili cuncta capiantur.

VERS. 18. — *Verumtamen,* etc. (HIER.) Reliquæ scilicet salvæ fient, vel eorum qui in Babylonem ducti sunt, vel relicti ad culturam terræ Judææ; vel eorum qui post persecutionis ardorem, vel fuga, vel confessione fidem Deo servaverunt.

B VERS. 19. — *Quod si dixeritis.* (Id.) Tropologice. Potest hoc super hæreticis accipi, etc., usque ad habitate, imo servite his quorum deos colitis.

VERS. 21. — *Audi, popule stulte.* Proprie ad Iudam loquitur et ad domum Jacob. Israel enim multo jam tempore exsulabat in Assyriis. *Qui non habes cor.* Dat intelligi quod absque præcepto naturaliter debemus intelligere quæ recta sunt. *Qui habentes,* etc. Cui simile: *oculos habent, et non videbunt,* etc., *Similes illis fiant qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in eis* (*Psal. cxiii.*).

VERS. 25. — *Iniquitates vestræ,* etc. (HIER.) Si quando mare transcendat terminos, etc., usque ad in quibus operariis vineæ unum æternæ præmium promittitur.

C VERS. 27. — *Sicut decipula.* Dum invicem se vellant ad mortem, et aliorum damnis atque dispensi diis domos suas complent, secundum illam philosophorum sententiam, *Omnis dives, aut iniquus, aut hæres iniqui.* Atque utinam hæc tantum ab eis fiant qui foris sunt, et non a nobis, et venientium ad nos, non manus contemplentur, sed ora.

VERS. 28. — *Incrassati sunt,* etc. Cui simile: *Incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum* (*Deut. xxxii.*). Et: *Incrassatus est dilectus et recalcitravit* (*Ibid.*). *Et impinguati,* etc. In divinis confisi: quasi dicat: *Anima, multa bona habes posita in annos plurimos: requiesce, comedere et bibe* (*Luc. xii.*).

CAPUT VI.

VERS. 1. — *Confortamini,* etc. (HIER.) Quia jamjamque ab aquilone Nabuchodonosor venturus est, etc., usque ad inter hos alius vicus est qui lingua Syra et Hebræa Betacaren nominatur in monte positus.

VERS. 2. — *Speciosæ.* Describitur pulchritudo Jerusalem, quæ est ipsa Sion ut aliud totam urbem, aliud arcem urbis sonet. Sion enim *arx*, id est *specula*, interpretatur et speciosæ mulieri comparatur.

VERS. 3. — *Pastores.* (HIER.) Satis eleganter ponitur hic verbum, etc., usque ad quorum alii manifestant ad polluendum scortum, alii ad urbis exticium.

VERS. 4. — *Vae nobis*, etc. (HIER.) Illis dicentibus : *A* *ad cum Scriptura dicit, Redemptio animæ viri propriae divitiae ejus* (*Prov. xiii*).
Surgite et ascendamus, isti respondent : *Vae nobis*, etc. Et est hic sensus : Si per diem hoc patimur, quid per noctem patiemur ?

VERS. 5. — *Surgite*. Qui dixerunt, consurgite et ascendite, etc., sese illis verbis provocant ad bellum : *Surgite et ascendamus in nocte*, ut sciant adversarii non temporis esse victoriam, sed virtutum.

VERS. 7. — *Sicut frigidam*. Sine calore fidei : Ecclesia, spiritu ferventes : mali autem, frigida ; unde : *Refrigescet charitas multorum* (*Math. xiv*). Et illud : *Assimilabor descendantibus in lacum* (*Psal. xxviii*). Semel sufficiat dixisse lacum, non stagnum sonare, secundum Græcos, sed cisternam, quæ Syro et Hebreo sermone Gab dicitur.

VERS. 8. — *Erudire*. (HIER.) Per hoc discimus, quod *flagellat Deus*, etc., usque ad per omnem dolorem et flagellum erudieris, Jerusalem.

VERS. 9. — *Usque ad racemum*. (ID.) Quasi cum vastata fuerit Jerusalem, etc., usque ad quasi in cartallum vel in torcular.

VERS. 10. — *Incircumcisæ aures*, etc. Notandum quod circumcisio in Scripturis dicitur tribus modis : in preputio, in corde, in auribus, unde : *Qui habet aures audiendi audiat* (*Math. xi*).

VERS. 11. — *Idcirco furore*. (HIER.) Quasi dicat : Venientean iram Dei prospicio, et furore ejus et iracundia plenus sum, et ultra sustinere non possum : nec pro peccatoribus audeo deprecari Deum.

VERS. 12. — *Extendam*. (HIER.) Septuaginta : *Elevabo* : utrumque autem percipientis habitus est ; uade : *Et adhuc manus extenta sive, excelsa* (*Isa. v*).

VERS. 14. — *Et curabant contritionem*. (ID.) Quasi dicat : Cum tanta sacerdentia mala, etc., usque ad magis illos suppicio et Dei iracundiae preparantes.

VERS. 15. — *Confusi sunt*. (ID.) Expressius hoc legendum est, etc., usque ad quin potius peccatum auxere contempsi.

Nescierunt. Noluerunt ; sed nimio contemptu et vitio violenti mali nec intelligere quidem potuerunt. Grandis impietas, non solum non cavere, sed nec intelligere velle peccata, et nullam habere distantiam bonorum malorumque operum.

VERS. 16. — *State super vias*. Legamus Evangelicam parabolam, in qua negotiator bonus omnes vendidit margaritas, ut unam emat pretiosam : ut scilicet per patriarchas et prophetas veniamus ad eum qui dicit : *Ego sum via, veritas et vita* (*Joan. xiv*), uade, *State super vias*, etc.

VERS. 17. — *Vocem tubæ*. (HIER.) Vocem tubæ, mandata Evangelii vel doctrinam apostolorum : unde, *In montem excelsum ascende tu qui evangeliæ Sion, exalta sicut tuba vocem tuam, qui annuntias Jerusalem*.

VERS. 20. — *Ut quid mihi thus*. (ID.) Quasi dicat : Frustra mili ad unguenta conscienda, etc., usque

A *ad cum Scriptura dicit, Redemptio animæ viri propriae divitiae ejus* (*Prov. xiii*).

VERS. 21. — *Patres et filii*. (ID.) Filii patrum sequuntur blasphemias, quotidie illam imprecationem suscipientes : *Sanguis ejus super nos et super filios nostros* (*Math. xxvii*).

VERS. 22. — *Ecce populus*, etc. Proprie hoc dicitur de Babylonis, qui venturi sunt contra Jerusalem. Et omnis armaturæ ordo describitur, et præliantium impetus, ut terrore commoti agant poenitentiam et Deum clementissimum placent.

VERS. 23. — *Vox ejus quasi*, etc. Allegorice. (HIER.) Possumus hoc testimonio abuti, etc., usque ad et quasi vehementissimi maris fluctus, ita opprimunt resistentes.

B VERS. 25. — *Nolite exire*, etc. (ID.) Evangelium quoque docet, etc., usque ad sed firmissime se tueantur munitionibus.

VERS. 27. — *Et probabis*. (ID.) Quasi dicat : Ut cum probaveris et scieris viam, etc., usque ad qui sicut aspides surdæ obturant aures suas, ne audiant vocem incantantium.

Omnis isti. (GREG., Moral., l. xviii, c. 14). Principes sunt a Domino recedentes et inobedientes, etc., usque ad qui ab Ecclesiæ unitate discordat, proximum non amat.

CAPUT VII.

VERS. 2. — *Sta in porta domus Domini*, etc., (HIER.) Per quam multitudo populi ad rogandum Dominum ingreditur, etc., usque ad et per occasionem et celebritatem loci audire coguntur verbum Domini.

VERS. 4. — *Templum Domini*. (ID.) Potest hoc convenire illis virginibus, etc., usque ad in quo fides vera, conversatio sancta et omnium virtutum chorus.

VERS. 8. — *Ecce vos confiditis in vobis*. (ID.) Frustra eos in templo habere fiduciam haec peccata demonstrant, etc., usque ad et in tantam prorumpunt amenitatem, ut liberatos se jacent, quia a cultu Dei recesserunt.

VERS. 11. — *Spelunca latronum*, etc. (ID.) De hoc loco sumptum puto quod dicitur in Evangelio, etc., usque ad oculi mei contemplati sunt quod vos putatis occultum.

VERS. 12. — *Ite ad locum meum in Silo*, etc. (ID.) Ubi scilicet fuit primum tabernaculum meum, etc., usque ad *Cum venerit Filius hominis putas inveniet fidem super terram* (*Luc. xviii*).

VERS. 13. — *Ad vos manæ consurgens*, etc. (ID.) Non quod ei tempus absque diluculo sit, etc., usque ad filii lucis dicuntur et non noctis neque tenebrarum, nec dormientes, qui scilicet mandata Dei conservant.

VERS. 14. — *Sicut feci Silo*. Abjeci Silo, abjecturus et templum : abjeci decem tribus, abjecturus et duas tribus. Quidquid illi populo minatur, timeamus et nobis, ne similia faciamus.

VERS. 16. — *Tu ergo noli*, etc. (HIER.) Ne vidca-

tur propheta rogans non impetrare quod postulat, A præcipit Dominus, etc., usque ad hæc impenitentia, hæc blasphemia, vel verbum in Spiritum sanctum remissionem non habet in æternum.

VERS. 17. — *Nonne vides.* Ne putemus crudelem Deum : qui nec rogari patiatur, causam reddit quare non audiat, *Nonne vides?*

VERS. 20. — *Conflatur.* (HIER.) Quasi dicat : Quod diu facere nolui, vestrorum peccatorum multitudine facere compellor super viros et super jumenta. Cum irascitur Deus, etiam homines, et quæ sunt hominis, similem severitatem sentiunt.

VERS. 22. — *Quia non sum locutus.* (Id.) Manifeste ostendit, quia primum decalogum dederit, etc., usque ad necessaria ergo fuit gratia evangelica, quæ eos non merito suo, sed Dei misericordia conservaret.

VERS. 27. — *Et loqueris ad eos.* (Id.) Ne dubitetis indurare cervices, etc., usque ad nunc saltem loquere eis verbis meis.

VERS. 28. — *Hæc est gens.* Hoc in tempore prophetarum factum est, et in umbra præcessit. In Christo plene completum est, cuius disciplinam noluerunt audire, unde eleganter infertur : *Perit fides et ablata est.* Quæ proprie Christianorum est.

VERS. 29. — *Tonde capillum.* Apud veteres consuetudo fuit lugentium tondere cæsarium, nunc e contra comam dimittere luctus indicium est.

VERS. 31. — *Excelsa Tophet.* (HIER.) Tophet Hebraice, latitudo Latine, qui locus est, etc., usque ad neque enim si canis aut asinus aut immundum quodlibet animal primum occurrisset domino, offerre debisset.

VERS. 32. — *Ecce dies venient.* (Id.) Quando recessit a fidilitate Domini sui, tunc incœpit obsidio. Sed cum rex Ægypti veniret et liberaret Jerusalem, Nabuchodonosor illum fugavit. Postea Nabuzardan obsedit eam, et cepit, et duxit Sedeciam in Antiochiam, et ibi orbatus.

VERS. 34. — *Et quiescere faciam.* Cum locus idolatriæ versus fuerit in sepulcro, ut ubi Deum offendrant, ibi cadavera eorum inhumata jacerent.

CAPUT VIII.

VERS. 1. — *In tempore illo,* etc. (HIER.) Omnia quæ prophetalis sermo describit, etc., usque ad aurum et argentum quæ in sepulcris more antiquo possebantur.

VERS. 4. — *Et dices.* Post tanta mala ad poenitentiam provocat eos qui remanserunt. Sive, priusquam veniant, quæ minatus est, hortatur ad conversionem, et poenitentiae locum indicat. *Aversus est,* sive *avertit.* Quasi dicat : Conversus potest iræ Dei precibus resistere et avertire.

VERS. 5. — *Quare ergo,* etc. (HIER.) Quanto eos ad poenitentiam provocavi, tanto magis recesserunt, non tam studio peccandi, quam me superandi.

VERS. 6. — *Nemo quod bonum,* etc. (Id.) *Omne genus hominum primum est ad malum* (Gen. viii). In

A tempore Salvatoris, omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum (Psal. xiii). Unde ipse : *Salvum me fac, Domine, quoniam descoit sanctus* (Ibid. xi). Ubi sunt ergo qui dicunt in nostra positum potestate omni peccato carere ?

VERS. 7. — *Milvus in cælo.* (Id.) Quasi dicat : Etiam aves sua norunt tempora, ut sciant quando ad calida festinantes loca rigorem hyemis declinare debeat, et veris principio ad solitas redire regiones.

VERS. 10. — *Propterea dabo.* (Id.) Recepérunt mercedem suam, et qui verbum Domini abjecerunt, ipsi abjecti sunt.

VERS. 11. — *Et sanabant contritionem.* (Id.) Quasi dicat : Boni medici aliena vulnera verbis sanare cupiebant, etc., usque ad et ignominiam eorum qui decipiunt dicentes, pax, pax, etc.

VERS. 12. — *Idcirco cadent.* (Id.) Ut quorum dignitas excellebat, etiam ruinae populi misceantur, quia scilicet a minimo usque ad maximum omnes avaritie student (Jer. vi).

VERS. 13. — *Non est uva,* etc. Quasi dicat : Cum tempora præterant, et aestati succedat autumnus, et hyeme arborum cadant folia : de longe cuncta videbitis, nec ex eis cibum capietis.

VERS. 14. — *Quare sedemus.* Vox populi inducitur respondentis, et vitia sua consistens, et sese mutuo cohortantis. *Convenite et ingrediamur civitatem muniam.* Vel unam civitatem Jerusalem : jam enim alia capitæ fuerant.

VERS. 16. — *A Dan auditus est.* Ubi Jordanis fluvius oritur : Nabuchodonosor describitur a Dan veniens per Phoenicem cum exercitu suo.

VERS. 17. — *Mittam vobis serpentes.* (Id.) Ut insatiable percutiant vos, etc., usque ad qui eloquia Domini contemnunt traduntur adversariis potestibus.

VERS. 18. — *Dolor meus.* (Id.) Ex persona Domini hæc legenda, eversionem Jerusalem plangentis, et ejus miseriam non ferentis.

VERS. 19. — *Et ecce vox.* Describit fletum et ululatum urbis ingressis hostibus. Hostes venientes de terra longinqua clamant contra civitatem vel cives contra hostes.

VERS. 20. — *Transiit messis.* Verba populi in Jerusalem longa obsidione conclusi, quia mutata sunt tempora, anni circulus revolutus. Spes autem nostra irrita.

VERS. 21. — *Super contritione.* Domini responsio, qui in afflictione Jerusalem videtur afflicitus.

CAPUT IX.

VERS. 1. — *Quis dabit.* (HIER.) Rex Jerusalem obessa civitate ab hostibus, etc., usque ad hoc autem tam ex persona Domini, quam ex persona prophetæ intelligi potest.

VERS. 2. — *Quis dabit me,* etc. Quasi dicat : Melius est habitare in solitudine, quam inter tanta secularia hominum commorari. Unde in Evangelio : *Usquequo sustinebo vos?* (Matth. xvii.) Et alibi : *Oui*

intelligit sedebit, quoniam tempus pessimum est (Thren. iii; Mich. ii).

VERS. 3. — *Quia de malo, etc. (Hier.) De malo in malum transeunt peccatores, etc., usque ad et lingua armantium in blasphemiam.*

VERS. 4. — *Unusquisque, etc. (Greg.) Callidus hostis cum a bonorum cordibus expelli se conspicit, eos qui ab illis valde diliguntur exquirit, et per eorum verba blandiens loquitur, qui plus cæteris amantur, ut dum vis amoris cor perforat, facile persuasionis gladius ad intimæ rectitudinis intimæ irrumpat. A proximo suo. (Hier.) Quia et inimici hominis domestici ejus (Mich. vi). Fratrum quoque gratia rara. Et tradet pater filium, et filius patrem. Et duo in tres, et tres in duo dividuntur (Luc. xii).*

VERS. 5. — *Ut inique agerent laboraverunt. (Greg.) B Ac si aperte diceretur : Qui amici esse veritatis sine labore potuerunt, ut peccarent, laborant : cumque vivere simpliciter renunt, laboribus exigunt ut moriantur.*

VERS. 7. — *Et probabo eos. (Hier.) In fornace tribulationis. Vasa figuli probat fornax (Eccli. xxvii) : ut quidquid in nobis adulterinæ materiæ est, excoquatur. Argentum enim Domini igne examinatum, probatum terræ, purgatum septuplum (Psal. xi).*

VERS. 9. — *Nunquid super his (Id.) Sæpe versiculum istum repetit, ut malis eorum enumeratis inferat se juste facere quod facit.*

VERS. 10. — *Super montes. (Id.) Tropologice. Super montes fletus assumitur, etc., usque ad qui possunt in sublime ascendere usque ad simplices, recesserunt a Deo.*

VERS. 11. — *Et dabo Iesusalem. (Id.) Cum ecclesiastici doctores desciunt, etc., usque ad qui dicunt, Inhabitabo et inambulabo in eis (Lev. xxvi).*

VERS. 14. — *Cordis sui. Non in corde nostro, sed in Domino confidendum est. Pravum est cor hominis, de quo exeunt pravae cogitationes.*

VERS. 15. — *Idcirco hæc dicit Dominus. Potest de vicino tempore prophetari, quo capti sunt a Chaldaëis : et proprie de hoc, quo in omnibus gentibus sunt dispersi et toto orbe divisi.*

VERS. 16. — *Gladium. (Hier.) Vel materialem vel spiritualem, quo dividuntur, ne in malum consentiant, sed in eo, quod mali sunt, disperant.*

VERS. 17. — *Et vocate. Vocate lamentatrices propter futuram captivitatem, etc., usque ad voce modulata populum transfundant in lacrymas.*

VERS. 18. — *Oculi nostri. Propterea : vel ipse Deus adjungit se compatientis affectui, ut quod populus sustinet, sustinere et sentire ipse dicatur.*

VERS. 19. — *Quomodo vastati. Dicant hoc in persecutio credentium turbæ, quæ idcirco vastatæ sunt atque confusæ, quia dereliquerunt legem Domini, et deseruerunt tabernacula sua.*

VERS. 20. — *Audite ergo. Superius dixit : vocate lamentatrices, etc. Nunc quasi præsentes alloquuntur, in suggillationem sacerdotum, atque doctorum, et*

A virorum omnium : ut illis a doctrina cessantibus, mulieres audiant verbum Domini.

VERS. 21. — *Quia ascendit. Quia tanta erit fortitudo, et velocitas hostium, ut non exspectent ostium, sed per fenestras, et tecta condescendant.*

VERS. 22. — *Loquere : Hæc dicit, etc. (Hier.) Verbum Hebraicum quod tribus litteris scribitur, etc., usque ad ut non sit qui sepeliat corruentes.*

VERS. 24. — *Qui faci⁹ misericordiam. (Id.) Etsi quædam videantur injusta, omnia tamen, etc., usque ad Qui gloriatur, in Domino glorietur (II Cor. x).*

VERS. 25. — *Ecce dies venient. (Id.) Multæ gentium, et maxime Judææ et Palæstinæ confines, etc., usque ad circumcisio enim non prodest, nisi legem observes.*

CAPUT X.

VERS. 1. — *Audite verbum, etc. (Hier.) Proprie adversus eos loquitur, etc., usque ad et ex causis celestium moderentur terrena.*

VERS. 3. — *Lignum. (Id.) Quod de idolis diximus, etc., usque ad propria est et eorum qui ignorant Deum.*

VERS. 4. — *Argento et auro. (Id.) Ut fulgore materiæ simplices occupet et decipiat. Hic error usque ad nos pervenit, ut religione in divitiis arbitremur.*

VERS. 5. — *Nolite ergo timere. Solent plerique gentium dæmones colere ne officiant, et alias exorare, ut proficiant : unde Virgiliius, Æneid. III :*

Nigram biem pecudem, zephyris felicibus albam.

VERS. 6. — *Non est similis tui. Non est similis tuī Domine, deorum, scilicet qui ab hereticis finguntur.*

VERS. 7. — *Tuum est enim. (Hier.) Quamvis heretici juxta sapientiam mundi, etc., usque ad Per damp sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo (I Cor. i).*

VERS. 8. — *Involutum. (Id.) Aliter non decipit ; falsitas involvitur, veritas, etc., usque ad dum cœli sibi colorem ostendunt, et cœlestia promittunt.*

VERS. 11, 12. — *Cœlos et terram. Quæ cooperatores Christi, qui dili vocantur et domini, per doctrinam ecclesiasticam partim fecerunt.*

Qui facit. (Orig., Homil. in Jer.) Dominus qui facit terram in fortitudine, etc. Tres quodammodo virtutes Dei assumens propheta, etc., usque ad si vero cœlestia, thesaurizatorem suum ad propinquam sibi regionem subvehunt,

VERS. 13. — *Nebulas. (Hier.) Quæ noverunt scilicet quibus pluvias suspendant et quibus impendant : Moyses quasi nubes loquebatur, qui dicebat, Exspectet terra, ut pluviam verba mea (Exod. ix). Et Isaïas : Audi, cœlum, et auribus percipe, terra, quia Dominus locutus est (Isa. 1). Ab extremitatibus. Qui vult in vobis primus esse, sit omnium novissimus. Aliter enim nemo fit nubes.*

Fulgura in pluvias. (Orig.) Fertur quod fulgura ex nubium vel imbrrium collisione generantur, etc., usque ad Jeremias quoque et Baruch sibi colloquentes rutilantia fulgura mittunt.

Et educit ventum de thesauris. (Id.) Venti qui terras

perfant in thesauris Dei non sunt, etc., usque ad A inde oritur ut alius sit sapiens, alius fidelis et hujusmodi.

VERS. 14. — *Stultus.* (HIER.) Stultus comparatione Dei, etc., usque ad omnia enim contraria assumpsit Deus, ut contraria dissolvat.

Falsum est. (ORIG.) Quod ordine suo singit. Falsum est enim quod conflavit, sicut stultus est omnis homo a scientia, stultum etiam est quod facit.

Non est spiritus. (HIER.) Notandum quod in hoc capite ventus et spiritus uno nomine apud Hebreos appellantur *ruah*.

VERS. 15. — *Vana sunt.* Aut enim rustica sunt, ut lignum, aut pulchro sermone tinnientia, ut argentum; aut de proprio sensu simulata mentiuntur, ut aurum. In tempore visitationis. Ad tempus valet haeresis, ut qui probati sunt manifesti fiant (*I Cor. xi*). Cum autem visitatio Dei venerit, et oculus ejus cuncta respexerit, omnia conticescent.

VERS. 17. — *Congrega.* (HIER.) Præcipitur Jerusalem ut quidquid substantiae foris habet, in urbem munitissimam congreget, et longe obsidione præparet alimenta. Non enim Deus, sicut prius, longe post futura minatus, sed statim futura.

VERS. 19. — *Vae mihi,* etc. (ID.) Conqueritur Jerusalem quod vehementer afflita sit et plaga insanabili.

VERS. 20. — *Tabernaculum.* (ID.) Plangit Jerusalem tam facilem factam subversionem suam, etc., usque ad magna pars eorum interfecta atque deleta est.

VERS. 21. — *Grez.* (ID.) Septuaginta : *pecora.* Quod juxta historiam stare non potest : in tam longa enim obsidione pecora non durassent.

VERS. 22. — *Vox auditionis.* (ID.) Hæc omnia quæ præteritus et præsens sermo describit, etc., usque ad qui stulte egerunt, et Dominum non quæsierunt.

Draconum. Vel *Struthionum.* Symmachus, *Syrenarum*, ut pro hominibus habitent scilicet dracones, et omnia venenata : vel struthiones, quæ solitudini familiares in desertis nascuntur et nutruntur. Aut Syrenes, scilicet quædam monstra et dæmonum phantasmata.

VERS. 23. — *Scio,* etc. Erubescant, qui aiunt unumquemque suo regi arbitrio. Non est enim hominis via ejus, etc.; unde David : *A Domino gressus hominis dirigeretur* (*Psal. xxxvi*).

VERS. 24. — *In judicio, et non in furore.* (HIER.). Quasi, quæ patimur, justa sunt, etc., usque ad gentes autem, quæ non cognoverunt te, non judicium, sed indignationem merentur.

CAPUT XI.

Vers. 1. — *Verbum.* (ORIG., *Hom. in Ezech.*) Quod scilicet in principio apud Deum, etc., usque ad et discipulis ait : *Vobiscum sum usque ad consummationem sæculi* (*Math. xxviii*).

Verbum quod factum est. (HIER.) Non est positum in titulo, quo tempore, etc., usque ad ad viros Juda et Jerusalem sermo dirigitur.

Vers. 2. — *Audite, etc., Viros Juda,* etc. Alleg. Christianos scilicet Christus enim de Juda ortus est. De quo vere dicitur : *Juda, te laudabunt fratres tui : manus tuæ super dorsum inimicorum tuorum* (*Gen. xl ix.*), etc. *Jerusalem.* Ecclesiæ, quæ est civitas regis magni, et visio pacis. Pax enim in ea multiplicatur et cernitur.

Vers. 3. — *Maledictus.* (ORIG.) Judæi enim maledicti sunt, qui non audierunt testamentum Dei, quando eduxit eos de terra Ægypti. Nos autem qui in Christo credimus, testamento ejus obedimus quod per Moysen traditur : et nobis hoc dicitur ne maledicti simus.

Vers. 4. — *Eduxi eos.* (HIER., ORIG.) Nos quoque eduxit Deus de Ægypto et fornace ferrea, etc., usque ad in lege obedientia mandatorum, hic similitudo Dei.

Et eritis. Non est Deus omnium, sed eorum tantum quibus se largitur; unde : *Ego sum Dominus Deus tuus sanctus Israel* (*Ezech. xiv*). Et alibi quoque inquit, *Ego Deus eorum* (*Exod. iii*.) Et, *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Jacob.* Quod exponens Salvator ait : *Deus autem non est mortuorum, sed vivorum* (*Luc. xxix*). Mortuus est, scilicet peccator.

Vers. 5. — *Lacte et melle.* (HIER.) Melle et lacte rerum omnium abundantiam significat, etc., usque ad vel, fiat, Domine, id est, semper maneat quod dedisti.

C**Vers. 7.** — *Quia contestans,* etc. Usque, ut facerent hæc, in Septuaginta non habentur. Quod sequitur : *Et non fecerunt, ab ipsis : in fine superioris capituli positum est. Audite verba pacti hujus,* etc.

Vers. 9. — *Inventa est conjuratio.* (ORIG.) *Inventa est colligatio in viris Juda,* etc. Si peccaverimus, etc., usque ad et efficeris filius Dei in Christo Jesu.

Vers. 11. — *Clamabunt.* In necessitatibus, et non exaudiām, quia me audire noluerunt. Quod et Saul passus est, etc., usque ad quod nunc dicitur ad Judam et Jerusalem pertinet quibus instat captivitas.

Vers. 13. — *Secundum numerum.* (ID.) In libro Regum et Paralipomenorum invenimus Judam et Jeremiam multo pejora, etc., usque ad tot in confusione suam aras haberent, quibus idolis immolarent.

Vers. 14. — *Tu ergo.* (ID.) Præcipitur prophete, ne pro eis oret in quos, etc., usque ad ex his discimus, frustra pro aliquo rogari, qui non meretur accipere.

Vers. 15. — *Quid est,* etc. (ID.) Dicamus hoc principibus ecclesiarum et divitibus, cum aliena rapiant et malitias cordis sui non auferant, putant se Dei mereri elementiam. *Nunquid carnes sanctæ.* At nunc publice offerentium nomina recitantur, et redemptio peccatorum in laudem mutatur : nec evangelice viduæ memoria celebratur, quæ plus omnibus in qazophylacium misit.

Vers. 16. — *Ad vocem loquelæ.* (HIER.) Quasi dicit : Exaltatus per superbiam, non humiliiter creatorem et dominatorem tuum intellexisti, sed contra

Dominum granditer locutus, igne ejus successus A redigeris in nihilum.

VERS. 17. — *Et Dominus. Quasi : Olivam uberem, pulchram, fructiferam vocavit te dominus tuus atque plantavit : sed propter vocem loquelæ grandis flaminæ ejus descendit in te.*

VERS. 18. — *Tu autem. (HIER.) Judæi et nostri iudaizantes ad personam Jeremiæ hoc referunt, etc., usque ad nisi forte dicant populum cogitasse, et non fecisse ? (ORIG.) Tu autem, Domine, etc. Vel notum fac mihi, Domine, et cognoscam (Psal. cxlii). Juxta Psalmistam, Dominus docet hominem scientiam (Ibid. xciii). Unde : Nolite vocari magistri super terram, unus quippe est magister uester qui in cœlis est (Matth. xxviii), qui, scilicet erudit homines, etc., usque ad cum autem venit lignum Jesu Christi, et sermo Sal- B vatoris in eam descendit, dulcoratur.*

VERS. 20. — *Tibi enim. (HIER.) Quia non merito meo, sed eorum scelere crucifigor. Venit princeps mundi hujus, et in me non habet quidquam (Joan. xiv).*

VERS. 22. — *Propterea hæc dicit Dominus. Videtur hoc superiori sententiæ contrarium, in qua, etc., usque ad et quod in præsenti in Jeremia completur, hoc in futurum de Domino prophetatur.*

CAPUT XII.

VERS. 1. — *Justus quidem, etc. (HIER.) Contra omnes inique agentes disputatio est, sicut in illo Psalmista : Quam bonus Israel Deus his qui recti sunt (Psal. lxviii), etc. Sed præcipue contra hereticos.*

VERS. 3. — *Et tu, Domine. (Id.) Ac si dicat : Non est scandalum, si impii vel hæretici pro tempore florent, etc., usque ad cum fuerint, scilicet, ecclesiastico jugulati muerone.*

VERS. 5. — *Si cum pedibus. Quasi dicat : Si captivitas vicinarum gentium te fatigavit, Moabitarum scilicet, Philistium, Ammonitarum, Idumæorum, qui propter difficultatem locorum non tam pugnat quam latrocino apti sunt. Quomodo. Id est, quid facies, cum ad captivitatem in Chaldaeam veneris ? Chaldaeî enim et Persæ equis gaudent.*

VERS. 6. — *Nam et fratres, etc. (HIER.) Potest hoc de Christo intelligi, contra quenam fratres clamaverunt : Crucifige eum : Non habemus regem nisi Cæsarem (Joan. xix).*

VERS. 7. — *Reliqui domum. Unde, Relinquetur vobis domus vestra deserta (Luc. xiii) : Et : Surgite, eamus hinc (Joan. xiv).*

VERS. 8. — *Hæreditas mea, etc. (ORIG.) Non es mirandum si tunc truci bellus comparata sit hæreditas, cum usque hodie sint leones in sylva anathematizantes Christum, et blasphemantes et fidelibus insidiantes.*

VERS. 9. — *Nunquid avis discolor ? Septuaginta : Nunquid spelunca hienæ hæreditas mea mihi ? (HIER.) Hiena nocturna bestia mortuorum devorat cadaveræ, et de sepulcris effudit corpora et cunctis vesicatur sordibus, cuius immunditiæ Israel comparatur.*

VERS. 10. — *Pastores multi, etc. (HIER.) Audiant hæc, qui principes volunt esse, etc., usque ad qui populum Dei dissipaverunt.*

VERS. 11. — *Desolatione. (ORIG.) Quoniam Judæi compleverunt mensuram patrum suorum et addiderunt ad prophetarum occisionem, etiam Salvatoris, etc., usque ad Seminamus non in carne, sed in spiritu, ut non metamus corruptionem de carne, sed de spiritu vitam æternam (I Cor. xvii).*

VERS. 12. — *Non est pax, etc. (HIER.) Caro pacem Dei in se recipere non potest. Sapientia enim carnis inimica est Deo, et qui in carne sunt, Deo placere non possunt (Rom. viii).*

VERS. 13. — *Seminaverunt. Hoc quoque ecclesiasticis dicitur, etc., usque ad et : Cui plus committitur, B plus ab eo exigitur (Sap. vi).*

A fructibus. Septuaginta. A gloriacione vestra. (HIER.) Vestibus, scilicet, pretiosis, domibus exornatis, possessionibus multis, sæculari sapientia : Qui autem gloriatur, in Domino glorietur (I Cor. i). Et, in cruce Domini nostri Jesu Christi (Gal. vi). Et, in infirmitatibus suis, ut inhabet in eo virtus Christi (II Cor. xi).

VERS. 14. — *Vicinos. (HIER.) Ad litteram, Idumæos, Philistium, Moab, et Ammon. Allegorice. Hæreticos qui Christiani dicuntur, et magis terræ sanctæ sunt affines quam habitatores.*

CAPUT XIII.

VERS. 1. — *Hæc dicit Dominus. (HIER.) Vir sanctus lumbare Dei dicitur, qui de limo terræ assumpitus est, etc., usque ad multitudine innumerabilium gentium quodammodo absorptus et nihil reputatus.*

VERS. 5. — *Et abscondi, etc. (ORIG.) Judæi indigni extinxerunt Deo, et projecti sunt ab eo, etc., usque ad si non adhærens Domino, uno spiritu fuerit in Christo.*

VERS. 7. — *Et tu hambare. (HIER.) In captivitate. Significat autem quod propheta, etc., usque ad ideo æterna perditione contabescit.*

VERS. 12. — *Omnis laguncula. (Id.) Hæc est ebrietas, qua obliviscimur præceptorum Dei, et vitiis atque peccatis, etc., usque ad Miser ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus ? (Rom. vii.)*

VERS. 14. — *Et dispergam. (Id.) Rationabili ira, ut reducam ab errore, doloribus et tormentis, etc., usque ad et omnis populus Jerusalem calice Babylonie sit ineibriandus et captivitate obruendus.*

VERS. 16. — *Date Domino, etc. (Id.) Ad poenitentiam provocat, antequam ducantur in Babylönen, etc., usque ad et Sophonias : Dies tenebrarum et turbinis (Soph. i).*

VERS. 17. — *Quod si hoc non audieris. (Id.) Dicimus Judæis et nostris Judaizantibus, qui litteram, etc., usque ad plorabit anima prophetæ a facie superbiorum eorum.*

Captus est. A diabolo vel Nabuchodonosor, vel contritus. Aliquando Israel fuit gressus Domini. Sed quia indignos se judicaverunt salute, conversus est

serino ad Gentes. Caveat oleaster in bonam olivam A contra naturam insertus, ne et ipse conteratur.

VERS. 18. — *Dic regi et dominatrici.* (HIER.) Verbum Hæbraeum *Gebira*, Aquila et Symmachus *Dominatricem et dominam* interpretati sunt, etc., usque ad et quod quidam angeli passi sunt pro redemptione dæmonum, et post judicium portas inferni claudi et nullum ibi puniri, quod Origenes sentire videtur, quod frivolum est.

VERS. 21. — *Tu enim docuisti eos*, etc. (ID.) Quando Ezechias ostendit thesaurum nuntio regis Babylonie. *Tu enim*, etc. Audiat hoc Ecclesia negligens, quæ docet adversarios suos quomodo possint eam spirituali captivitate comprehendere, et pecus ejus bestiali crudelitate lacerare.

VERS. 22. — *Propter multitudinem*, etc. (ID.) Hinc discimus, quandiu peccata sunt minora, etc., usque ad *Isti resurgent in vitam æternam, et illi in opprobrium et confusione sempiternam* (Dan. xii).

VERS. 23. — *Si mutare potest*, etc. (ID.) Hoc testimonio utuntur, qui diversas naturas asserere coenantur, etc., usque ad *Non igitur gloriatur sapiens in sapientia sua, vel fortis in fortitudine sua* (Jer. ix), et hujusmodi, quæ in omnibus operatur virtus Christi.

VERS. 26. — *Nuduri.* (ID.) Rogemus Christum, ut nec in præsenti, nec in futuro revelet posteriora nostra, sed deleaf iniurias nostras, et sceleris nostra apparere non sinat.

VERS. 27. — *Super colles.* Allegorice. In collibus et in agris fornicatur, et nunquam mundatur, qui erecta cervice per superbiam, non humiliatur sub potenti manu Dei, sed confidit in sceleribus suis.

CAPUT XIV.

VERS. 1. — *Et portæ ejus*, etc. (HIER.) Sensus, sciaret, per quos animo concipitur disciplina, etc., usque ad et usque in præsentem diem sterilitas pluviarum non solum frugum, sed et bibendi facit inopiam.

VERS. 4. — *Agricolæ.* Quorum unus ait : *Dei agricultura estis* (I Cor. iii). Et alibi : *Dei cooperatores sumus.*

VERS. 5. — *Nam et cerva*, etc. (GREG.) *Nam et cerva* (vel cervæ) in agro peperit (vel pepererunt). Hæc sententia de doctoribus genitos filios incaute deserentibus dicitur, etc., usque ad scriptum est, *In vicem onera vestra portate, et sic adimplebitis legem Christi* (Gal. vi).

VERS. 6. — *Traxerunt ventum.* (ID.) Perversi quasi dracones trahunt ventum, cum malitiosa superbia inflantur.

Defecerunt oculi. (HIER.) Claram lucem cernere non valentes, etc., usque ad sunt qui discant, non qui doceant.

VERS. 8. — *Exspectatio Israel.* (ID.) Dicamus et nos in tempore siccitatis et aquæ penuria, *Tibi peccavimus, et malum coram te fecimus* (Psal. l), tuum præstolamur adventum, qui salvas Israel, non suo merito, sed tua gratia.

Quasi colonus. (GREG.) Qui enim ut Dominus au-

ditus non est, non possessio agri, sed colonus, etc., usque ad et viatoris prætereuntis, qui neglit ea quæ occurunt in viis.

Et quasi viator. (HIER.) Judæi hunc locum sic exponunt : Quare segregas te, etc., usque ad relictio Israel tendat ad gentes, ut de loco ad locum, de populo ad populum, de templo ad Ecclesiam.

VERS. 10. — *Movere pedes suos*, etc. (ID.) Notandum in Scripturis sanctis quod semper peccatorum pedes moveantur, etc., usque ad et qui turrim Babylonis ædificaverunt, ab Oriente moverunt pedes suos.

VERS. 11. — *Noli orare.* (ID.) Stultum est orare pro eo qui peccaverit ad mortem, etc., usque ad qui enim semel gladio et fami et pesti destinatur, nullis precibus eruitur : unde, *Noli orare*, etc.

VERS. 13. — *Prophetæ dicunt eis*, etc. Audiant hæc magistri qui peccantibus et in vitiis permanentibus prospera pollicentur. Multi tales hodie sunt, qui non curant undecunque sit oblatio, consulentes suæ avaritiae; ut quidam fecisse dicitur, qui persuadebat ut secreta confiterentur peccata coram Deo ante altare, et ipse ex adverso sedebat : et audiiebat, et hanc securitatem dabant. Tantummodo largas eleemosynas facite et sufficit.

VERS. 15. — *Hæc dicit Dominus.* (HIER.) Caveat pseudoprophetæ, ne qui decipiendo lactant populum Dei, et ipsi pereant cum deceptis, et jaceant inseulti, et non sit qui operiat iguominiam eorum pulvere poenitentia.

VERS. 17. — *Deducant oculi mei.* (ID.) Dupliciter hic locus intelligitur. Quod vel ipse Deus, etc., usque ad virgo contrita, filia percussa, populus deletus.

VERS. 18. — *Si egressus*, etc. (ID.) Audiant hoc prophetæ nostri et sacerdotes, quod nec foris nec intus, etc., usque ad qui prophetabant prospera, et legis mandata aperire debebant, *abierunt in terram quam ignorabant*. Id est, captivati sunt.

VERS. 19. — *Nunquid projiciens*, etc. (HIER.) Ut ubi fuerat cultus Dei et tranquillitas, ibi sit seditio et hostilis fremitus. Si quando nostra Sion nosterque Judas abominabilis ahijicitur, nequaquam miremur, sed dicamus quod sequitur.

VERS. 20. — *Cognovimus, Domine*, etc. (ID.) Quasi : Et nos èt patres nostri eadem dementia Dei præcepta negleximus, etc., usque ad nondum venerant ad iniquitatibus cumulum : quod in Christi morte compleatum est.

VERS. 21. — *Solii gloriae.* Templi, vel cuiuslibet sancti, in quo, sicut scriptum est, *Thronum ejus in terra allisiisti*. Tunc alliditur atque destruitur, cum ab eo multitudine peccatorum Deus offenditur. Sed quia culpa perditur, Domini clementia sustentatur, quæ mutatur severitate sententiae, si irritum faciat Dominus pactum suum quo nobis pollicitus est salutem.

VERS. 22. — *Nunquid sunt in sculptilibus*, etc. (HIER.) Post multos variosque sermones redit ad titulum prophetæ, etc., usque ad tu solus es qui-vo-

polum tuum potes instruere, et divisiones gratiarum A exspectantibus tc.

CAPUT XV.

VERS. 4. — *Et dixit Dominus.* (GREG., Moral., lib. ix, c. 42.) Omissis tot patribus, soli Moyses et Samuel ad medium deducuntur, etc., usque ad alter ex principatu ejicitur, et ait : *Absit a me hoc peccatum, quia cessem orare pro vobis* (I Reg. xii).

VERS. 3. — *Et visitabo super eos.* (HIER.) Quatuor plagas, quibus populus Judæi traditus est, etiam Ezechiel propheta demonstrat, gladium, etc., usque ad ut Creatore neglecto non universa creatura consurget in peccatores.

VERS. 4. — *Et dabo eos in servorem,* etc. (Id.) Hoc sub Babyloniis ex parte completum est, etc., usque ad si liberi nepotesque similia gesserint ad posteros pervenient. Iste Manasses nequissimus fuit, Isaiam certa lignea secuit, Amon filium suum per ignem traduxit ad honorem idolorum et Tophet.

VERS. 5. — *Quis enim miserebitur tui?* Nullus offenso Deo potest rogare pro flagitiis peccantium, quia nec tam clemens potest esse creatura quam Creator, nec tam alienus externis, quain Dominus suis misereri.

VERS. 6. — *Retrorsum abiisti,* etc. (HIER.) Cum juxta Apostolum posteriora obliscens ad priora se extendere debuit, Ægyptias carnes desideravit.

VERS. 8. — *Mul. iuplicate sunt mihi.* (HIER.) Diversis medicaminibus cupit Deus salvare peccantes, ut qui contempserant blandientem, timeant minantem.

VERS. 9. — *Septem.* (Id.) Verbum Hebraicum *Saba*, vel *septem*, vel *juramentum*, vel *plurimos* sonat. Unde, etc., usque ad confusa est in æternum spirituali gladio perdens populum suum.

VERS. 10. — *Væ mihi, mater mea,* etc. (Id.) Potest hoc Syncelochicos de Jeremia intelligi, qui non in toto orbe terrarum, etc., usque ad sed et Jeremiam deprehendimus saepe in hoc volumine rogasse pro populo.

VERS. 11. — *Si non reliquia.* Responsio Domini ad id quod Jeremias supradixerat : *Væ mihi, mater mea,* etc. Quasi : Noli considerare præsentia tantum, sed futura. *Reliquiae enim tuæ in bonum,* etc. In præsenti quoque cum te cuperent inimici opprimere, occurri tibi, et protexi te. *Si non reliquia tuæ in bonum.* De Christo quoque secundum humanitatem possunt hæc dici, *Si non reliquia.* Possunt hæc de Jeremia accipi, qui pessimo tempore, imminenterque captivitate prophetare compulsus est, et dura perpeti a populo non credente.

VERS. 12. — *Nunquid sacerdabitur ferrum ferro.* (HIER.) Quasi : Nec doleas quod populus tuus inimicus sit, etc., usque ad qui in tantam pervenit malitiam, ut duriori metallo, id est, ære circumdatu sit.

VERS. 13. — *Et thesauros.* (ORIG.) Unus thesaurus est Jeremias, alias Isaias, vel Moyses et cæteri. Hos

thesauros abstulit Deus Judæis, et dedit nobis : unde, *Außeretur a vobis regnum Iei, et dabatur genti facienti fructus ejus* (Matth. xxi). Primum credita sunt illis eloquia Dei (I Cor. i), et postea data nobis. Habent quidem legem et prophetas, sed non intelligent.

In omnibus peccatis tuis. (HIER.) Id est, propter peccata tua, quæ in omnes terminos tuos pervenirent, etc., usque ad et resurgens Christus non apparuit ultra interfectoribus suis, sed tantum crederibus.

VERS. 14. — *Ardebit.* Non potest extingui, quia materiam præbueristi ardoris, ut meus ignis tua quæ in te sunt ligna consumat et fenum et stipulam. Non est ergo causa ardoris in Domino, sed in his qui formant ministerant incendio.

B. VERS. 15. — *Noli in patientia tua suspicere me.* Vox Christi. Quasi : Longanimis fuisti semper huic populo delinquenti, sed quia etiam contra me erexit temeritatem suam, noli jam esse longanimis. Si autem consideres tempora Dominicæ passionis et ruinæ Jerusalem, videbis, quæ omnia patiens fuit. A quinto decimo anno Tiberii Cæsaris usque ad subversionem templi numerantur anni quadraginta duo. Quia spatium poenitentie oportebat dari propter eos qui per apostolos erant credituri.

VERS. 17. — *Non sedi,* etc. (HIER.) Hebræi arbitrantur hæc ex persona Jerusalem dici, quod sola sederit amaritudine repleta, etc., usque ad quæ opera monstrabit omnem amaritudinem instar suis flentium aquarum.

C *A facie manus tuæ.* (ORIG.) Facies manus Dei est ipsa percussio justi judicii, quæ superbientem, etc., usque ad et si peccare non desistimus, æternis adhuc suppliciis adjicit.

Solus sedebam. (GREG., Moral., lib. iv, c. 35.) Quasi : Dum considero quid jam per judicii experimentum patior a tumultu desideriorum temporalium, trepidus mentis secessum peto, quia adhuc acrius illa, quæ minaris, æterna supplicia formido.

VERS. 19. — *Si separaveris,* etc. (Id., Moral., lib. xviii, c. 23.) Vitis quippe est Deo præsens mundus, pretiosa est ei, etc., usque ad qui ab amore præsentis seculi loquendo quæ potest, humanam animam evellit.

D *Quasi os meum.* (HIER.) Consideremus quantam mercedem habeat sermo doctoris, si ab errore quempiani liberare voluerit, et de peccantium numero revocare.

CAPUT XVI.

VERS. 1, 2. — *Et factum est verbum,* etc. (HIER.) Instante captivitate, ne super proprium dolorem, uxoris quoque et liberorum miseriis torquearis. Bene ergo Apostolus jubet, *Quia tempus breve est et consummatio imminet, ut qui uxores habent, sint quasi non habentes* (I Cor. vii).

VERS. 4. — *Mortibus ægrotationum.* (Id.) Nota quod longa infirmitate tabescere, ira Dei est : unde Joram filius Josaphat infirmitate consumitur. Et Apostolus ait : *Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles* (I Cor. xi), etc.

VERS. 5. — *Ne ingrediaris domum.* (HIER.) Unde : *Cum hujusmodi nec cibum sumere* (*I Cor. v.*) Nec debes dicere ei ave. Apostolis quoque interdictum est, etc., usque ad aliud enim est mori communis lege naturæ, aliud Dei occubuisse sententia. Jeremias juvenis ad prædicandum missus est a Domino, unde ait, *A a Domine, nescio loqui.* Et virgo fuit et casta, et sine liberis, ut expeditius prædicaret.

VERS. 6. — *Neque plangentur.* (Id.) Modus fuit apud veteres, et usque hodie permanet, etc., usque ad et quotidie deceptorum funera prosternunt in Ecclesia?

VERS. 9. — *Ecce ego auferam* Sic quoque peccanti Ecclesiæ auferat Deus omne gaudium et omnem latitudinem. De quo dicitur : *Gaudete in Domino semper, iterum dico gaudete* (*Philip. iv.*).

VERS. 12. — *Sed et vos, etc.* (Id.) Ne forte dicent : Injusta sententia est, patrem comedisse uvam acerbam, et dentes filiorum obstupescere.

VERS. 14. — *Ecce dies veniunt,* etc. (Id.) Prædicuntur miracula, quæ juxta litteram sub Zorobabel et Iesu pontifice partim completa sunt, etc., usque ad reduxit eos in terram suam, id est, ecclesiam quam dedit patribus eorum, id est, apostolis et apostolicis viris.

VERS. 16. — *Ecce ego mittam piscatores.* Judæi putant piscatorum nomine significari Chaldeos, et per venatores Romanos, qui de montibus collibusque, et de cavernis petrarum venati sunt infelicem populum.

Cavernis petrarum, etc. (HIER.) Apostolis et apostolicis viris : *Petra enim Christus* (*I Cor. x.*), sed et C Petro donavit, etc., usque ad et recepisse duplices iniquitates suas.

VERS. 18. — *Duplices iniquitates,* etc. (Id.) Quia servus sciens et non faciens voluntatem Domini, rapabat multis (*Luc. xii.*). Dignum est enim eos qui de gentibus sunt, simplicia peccata recipere, et nos duplicita. Unde : *Voluntarie nobis peccantibus non relinquitur hostia pro peccatis* (*Hebr. vi.*).

VERS. 19. — *Ad te gentes venient,* etc. (Id.) Postquam ejectus est Israel, et a piscatoribus venatoribusque translatus, gentium multitudo consequenter vocatur, et pristinum confileetur errorem.

Ab extremis. Primi terræ sunt sapientes sæculi, nobiles, divites, optimates. Sed extrema, id est, stulta mundi elegit Deus, ut fortia queque confundat. *Venient gentes,* id est, ab his, qui sunt novissimi super terram, fatui et ignobles et abjecti.

VERS. 20. — *Deos.* (HIER.) Non solum de corporeis simulacris faciunt sibi homines deos, etc., usque ad et adoraverunt opus manuum suarum, putantes vera esse quæ finxerunt.

CAPUT XVII.

VERS. 1. — *Peccatum Juda scriptum est,* etc. (HIER.) Quasi dicat : Gentium peccata deleta sunt, de quibus ad Moysen dicitur, *Dimitte me,* etc., usque ad *Quiescite ab homine cuius spiritus in naribus ejus* (*Isa. xi.*).

(ORIG.) Forsitan peccatum Juda, peccatum no-

A strum, qui credimus in Christum de tribu Juda, etc., usque ad si de Juda proditore volueris intelligere : *Peccatum Juda scriptum est,* repugnat quod sequitur eorum, etc.

VERS. 3. — *Excelsa.* (HIER.) Quæ Hebraice *Ramoth.* Et significantur heretici, qui ponunt in cœlum os suum, etc., usque ad et servitus dæmonum, qui inimici et ultores.

VERS. 5. — *Maledictus homo.* (Id.) Maledictus ergo Paulus Samosetanus et Photinus qui quævis sanctum, etc., usque ad ut fieret utrumque unum, et non adoremus creaturam, sed Creatorem.

VERS. 7. — *Benedictus vir,* etc. (Id.) Quasi : *Judaici maledicti et heretici, qui non habent spem in Domino,* etc., usque ad qui semel pro nobis mortuus est, et ultra non moritur : et dicit, *Ego sum vita (Joan. xiv).*

VERS. 8. — *Quod ad humorē.* (Id.) Quasi diceret : de siccitate Judaica transit ad baptismi gravitatem.

VERS. 11. — *In dimidio dierum.* (Id.) Dies ejus hujus sæculi sunt. Eruit nos Christus de hoc sæculo nequam, et derelinquimus per diem. *Novissimum ejus erit insipiens,* cum omnia subjecta fuerint Christo. *Novissimus inimicus destruetur mors.*

VERS. 14. — *Sana me, Domine.* (Id.) Multi medici curaverunt, etc., usque ad curari et sanari cupit, cuius vera laus et vera medicina.

VERS. 15. — *Ecce ipsi dicunt ad me : Ubi est verbum,* etc.

VERS. 16. — *Ego non sum turbatus te pastorem sequens.* (Id.) Quanto plus Christum sequeris, etc., usque ad dies judicii malus his qui tormenta patientur.

VERS. 19. — *Vade et sta,* etc. Quasi diceret : Quia verba tua audire contemnunt, etc., usque ad quasi non audierint, sed audiant velint nolint.

VERS. 21. — *Custodite animas.* Ne præceptum sabbati instauratum per Jeremiam diserpamus, totum simul ponimus, simul omnia cognoscamus.

Ut non inferatis onera per portas civitatis hujus in die sabbati. (Id.) Si nostri judaizantes, etc., usque ad sed et patrem suum dicebat Deum.

VERS. 27. — *Si autem non audieritis me, ut sanctificetis diem sabbati,* etc. *ne portetis onus, et ne inferatis per portas Jerusalem,* etc. Quasi dicat : Hæc sunt præmia eorum qui sanctificant sabbatum, et nullo pondere gravantur. *Si autem,* etc.

CAPUT XVIII.

VERS. 1. — *Verbum quod factum est ad Jeremiam a Domino dicens.* (HIER.) Per omnes sensus ad iudicium, etc., usque ad et ibi audire præcepta Domini.

VERS. 4. — *Et dissipatum est,* etc. Dissipatum divina providentia, ut nescius artifex errore suo parabolam figuraret.

VERS. 7. — *Repente loquar.* (Id.) Liberum arbi-

trium significat, etc., usque ad ut in omnibus ex-A
cellat gratia largitoris.

VERS. 11. — *Ecce ego.* (HIER.) Implet parabolam
quam et aspectu docuit et sermone.

VERS. 12. — *Post cogitationes.* (Id.) Ubi est abs-
que gratia Dei, etc., usque ad omnes in circumitu-
eius nationes.

VERS. 14. — *Nunquid de petra :* quasi diceret :
Sicut de Libani summitatibus, etc., usque ad popu-
lus meus oblitus est mei.

VERS. 16. — *Ut fieret terra.* (Id.) Hoc plenus post
adventum Domini videtur esse completum, quando
nullus Judæorum terram et urbem sanctam ingredi-
ege permittitur. Sed cum ad planctum venerint, mi-
rantur et deflent vaticinia prophetarum completa.

VERS. 17. — *Sicut ventus.* (Id.) Usque hodie haec
sententia permanet, etc., usque ad tunc omnis Israel
salvus fiet.

VERS. 18. — *Venit.* (Id.) Ista tunc Judæorum
contra Jeremiam vel Christum, etc., usque ad pro-
phetiam omni verborum et sensuum confidentia per-
sequentes.

VERS. 19. — *Attende, Domine, ad me, et audi vo-
cem adversariorum meorum.* (Id.) In typo Salvato-
ris, etc., usque ad sanguis ejus super nos et super filios
nostros (*Math. xxvii.*).

VERS. 23. — *Ne propilieris iniquitati eorum,* etc.
Non est contrarium superiori sententiae, etc., usque
ad ne inultum peccatum illis fieret in exemplum.

CAPUT XIX.

VERS. 1. — *Hæc dicit Dominus : Vade et accipe
lagunculam.* (HIER.) Vult divina Scriptura non solum
auribus docere populum, sed etiam oculis. Magis
enim mente retinetur quod visu percipitur quam
quod auditu.

*Lagunculam figuli pro laguncula siguli, etc., usque
ad et pro Hierihoh Chiricho.*

VERS. 4. — *Eo quod.* (Id.) Omnis hæreticus de-
relinquit Deum, etc., usque ad et comburunt idolis
filios suos quos in hæresi generunt.

VERS. 5. — *Quæ non præcepi.* Non præcepi vel
cogitavi, etc., usque ad hæc de Deo accipienda sunt,
sicut alia.

VERS. 6. — *Topheth, et vallis filii Ennom,* etc.
(Id.) Quæ sit vallis filii Ennom, etc., usque ad vel D
historialiter Babylonio vastante.

VERS. 7. — *Et dabo cadavera.* Quamvis hæc in
Babylonica captivitate populo acciderint, etc., usque
ad ventres suos sepultra facerent liberorum.

VERS. 11. — *Sic conteram populum istum.* Sub
Ælio Adriano civitas, et nomen perdidit, et statum,
ad frangendam superbiam habitatorum. Sanctæ au-
tem crucis et resurrectionis vocabula non urbem
significant, sed locum.

(Id.) Judæi auream atque gemmatam Jerusa-
lem, etc., usque ad et vero judici cuncta reserventur.

Et in Topheth sepelientur, etc., usque ad quæ huic
iniminet loco, sicut sicut Topheth.

VERS. 13. — *Et erunt domus Jerusalem et domus
regum.* Omnis domus regum Juda sicut locus Topheth.
Hoc in Hebreo non habetur, sed a LXX interse-
ritur.

CAPUT XX.

VERS. 1. — *Et audivit Phassur.* (HIER.) Hic erat pon-
tifex templi, etc., usque ad sed considerat imperantem.

VERS. 3. — *Cumque illuzisset.* Notanda prophetæ
patientia atque prudentia. Missus in carcere tacet,
et silentio vincit injuriam, nec tamen dissimulat
quod scit esse venturum, ut saltem Dei pontifex
peccare desistat, et Dei clementiam deprecetur.

Non Phassur. Juxta superiorem interpretatio-
nem, etc., usque ad hoc illucque circumspicias et
venientes adversarios reformides.

VERS. 7. — *Seduxisti me, Domine.* (Id.) Dicit se
propheta a Domino deceptum, etc., usque ad per-
secutiones et angustias sustineat.

Factus sum in derisum. (Id.) Propheta putaverat
statim futurum quod Dominus minabatur; et po-
pulus estimabat quod statim non venerat, non esse
venturum.

VERS. 12. — *Et tu, Domine exercitum,* etc. (Id.)
Solus Deus est, etc., usque ad ergo in peccatis mor-
tuus.

Videam. Cum sciat justus se Deum habere pro-
pugnatorem, in patientia tamen fragilitatis humanæ
quod novit esse venturum, jam nunc videre desi-
derat.

Tibi enim. Qui dicas : *Mihi vindictam et ego retri-
buam* (Heb. x), etc. Felix conscientia, cuius causa
Domino revelatur : Unde apostolus : *Omne quod
manifestatur lux est* (Ephes. v).

VERS. 13. — *Quia liberavit.* (Id.) Pauper spiritu
vindictam a Domino consecutus laudat, et se de
manu pessimorum erutum gloriatur. Hoc autem non
fit merito, sed ejus gratia qui pauperem liberavit,
qui non amat divitias superbæ corridentis, sed hu-
militatem pauperis liberati.

VERS. 14. — *Maledicta.* In quinto mense, id est
Augusto natus est Jeremias, etc., usque ad et vali-
cinum futuræ subversionis templi autument?

VERS. 15. — *Maledictus vir,* etc. Qui putant ani-
mas fuisse in cœlestibus, etc., usque ad et, Redi-
mentes tempus, quoniam dies sunt (Ephes. v), etc.

CAPUT XXI.

VERS. 1. — *Verbum quod,* etc. *Quando misit.*
(HIER.) Notandum quod in prophetis, etc., usque ad
de quibus dicuntur in sequentibus.

Phassur filium, etc. Supra pontifex Phassur sive
Phascor qui percussit Jeremiam, patrem habuit
Emmer : hic autem Phassur filius est Melchiæ, non
est enim idem.

VERS. 4. — *Ecce ego,* etc. Quasi diceret. (Id.)
Frustra repugnare vultis, et arma bellica præparatis,
quorum in media urbe usum tantum habebitis, ut
armati esse videamini. Non enim habuerunt hostes
quos vincerent, sed tantum quos caperent.

VERS. 7. — *Babo Sedeciam.* Primum de universa urbe prophetatum est, etc., usque ad nec ullam spret misericordiam, cum fœdus perjurio violaverit.

In manu. In manu Nabuchodonosor regis Babylonis et in manu inimicorum ejus.

VERS. 8. — *Et ad populum.* Nuntius regis, qui venerant, etc., usque ad dicens : *Maledicta dies in qua natus sum.*

Ecce ego do coram vobis. Sunt qui hunc locum secundum tropologiam sic exponunt : Melius est se tradere sacerdotibus disciplinis, maxime philosophicis, quam in Ecclesia illa permanere; in qua famæ sit sermonis Dei, et omnis populus hæretorum gladio et doctrinæ penuria, et peste hæretica moriatur.

VERS. 12. — *Judicate mane.* (HIER.) In hoc loco clementia Dei demonstratur, etc., usque ad vitio suo accideret eis, non duritia comminantis.

VERS. 13. — *Ecce ego ad te habitatricem.* Loquitur contra Jerusalem, quæ obsessa est : vel sicut Tyrus mari, ita Babylonio cingitur exercitu, et evadere non potest; vel quasi petra durissima se inexpugnablem et robustam putat, pro soliditate et magnitudine murorum.

VERS. 14. — *In saltu.* (ID.) Jerusalem et adjacentem regionem (quæ fructiferas arbores bonorum operum non habebat, et ideo incendio digna) quam pulchre vallem campestrem appellat, quasi perviam hostibus; non montem excelsum, qui difficile ascendatur.

CAPUT XXII.

VERS. 1. — *Hæc dicit.* (HIER.) Hic sermo Domini factus est, etc., usque ad fugiat Dei sententiam.

VERS. 5. — *Facile judicium.* Quidquid regiæ domini dictum est intelligent, etc., usque ad et in Ecclesia composito incedunt gradu.

VERS. 6. — *Si non posuero.* (ID.) Comminatur domini regiæ, etc., usque ad et eorum qui ministrant Domino.

VERS. 10. — *Nolite flere mortuum,* etc. (ID.) Mibi proprie dici videtur de Sedecia, etc., usque ad omnia de Sedecia intelligamus.

VERS. 11. — *Ad Sellum,* etc. (ID.) Josias rex iustus tres filios habuit, etc., usque ad ideo quod in eis regnum Juda finitum sit.

VERS. 13. — *Væ qui ædificat,* etc. (ID.) Joachim filio Josiæ, quem substituit Pharaon, etc., usque ad narrat mortuum et non sepultum, de quo dicemus in posterioribus.

VERS. 18. — *Non plangent eum,* etc. (ID.) Quod de Hebreo posuimus, etc., usque ad tandem latrunculi interfecerunt eum.

VERS. 24. — *Vivo ego dicit,* etc. (ID.) Supra dixerat domini regis, etc., usque ad intelligere de Domino majestatis.

Quia si fuerit, etc. (ID.) Miserabiliter Grunius, etc., usque ad si voluerit legere legat ut philosophum, non ut ecclesiasticum.

VERS. 28. — *Nunquid?* (ID.) Cum hoc ac seconia

A dicitur, etc., usque ad qui projiciatur de manu Domini et tradatur Babylonio regi?

Vir iste. (ID.) Jechonias interpretatur *Domini præparatio*, cui in præsenti loco prima syllaha ie, id est nomen Domini auferunt, et dicitur Chonias, ut subaudiatur perditioni et interitui præparatus.

VERS. 30. — *Scribe.* (ID.) Christus de hujus semine natus est, etc., usque ad inno regni simulacrum, penitus suis deletum.

Sterilem, etc. Aquilæ prima editio, *sterilem*, secura, non crescentem. Symmachus *vacuum*, LXX et Theodosio, *abominabilem et abdicatum*.

CAPUT XXIII.

VERS. 1. — *Væ pastoribus,* etc. (HIER.) Quia omnis spes Judaici regni defecit, transit ad principes Ecclesiae; et synagoga cum suis pastoribus derelicta atque damnata, ad apostolos sermo fit, de quibus dicitur, *Super eos suscitabo pastores* (Ezech. xxxiv), etc.

VERS. 5. — *Ecce dies veniunt, dicit,* etc. (ID.) Abjectis pastoribus synagogæ, Scribis, scilicet et Phariseis, et apostolis in loco eorum substitutis, inducitur Christus pastor pastorum.

VERS. 7. — *Propter hoc,* etc. (ID.) Hoc totum caput in LXX non habetur, cuius hic sensus est : Quia non per Moysen populus Dei de Ægypto liberatur, sed per Christum de toto orbe; quod ex toto complebitur, quando ab oriente et occidente et septentrione et meridie venient et recumbent cum Abraham, Isaac et Jacob, ut postquam intraverit, plenitudo gentium, tunc omnis Israël salvus fiat (Rom. xi).

VERS. 9. — *Quasi homo madidus a vino.* Nullius intelligentiæ, nullius sapientiæ, etc., usque ad Jermias enim interpretatur *excelsus Domini*.

A facie Domini, etc. (ID.) Considerato vultu omnipotentis Dei, id est, Patris et vultu Filii, qui est splendor gloriæ, et figura substantiæ ejus, propheta et anima et corpore perhorrescit, et se nihil esse intelligit, unde : *Ut jumentum factus sum apud te.*

VERS. 10. — *Luxit terra.* Quidquid de terra Judæa juxta litteram intelligis, ad congregationem credentium referre poteris. Propter adulteria enim, et mendacia, et perjuria, virtutum et gratiarum sterilitas consequitur.

VERS. 11. — *Propheta namque,* etc. Quando in Ecclesia Dei et maxime in principibus ejus, inveniuntur mala, scimus esse completum, *Propheta namque et sacerdotes polluti sunt.*

Afferam super eos mala. Non quod mala sint, etc., usque ad dicitur correctio et cruciatus peccantis.

VERS. 14. — *Et in prophetis.* Quomodo prophetæ Samariæ, quidquid loquuntur, prophetant in Baal; sic haeretici in Ecclesia, sive extra, ut supplantent populum Israel, qui prius cernebat Deum, loquuntur in dæmonibus.

VERS. 15. — *A prophetis.* (ID.) Utimur enim hoc testimonio, etc., usque ad conantur infanare et ubique blasphemias seminarie.

VERS. 18. — *Quis enim?* Nolite credere falsis pro-

phetis hæc dicentibus : unde scire possunt consilia A anno regni Josiae, etc., usque ad nisi assidue Domini, quis vidi et annuntiavit eis?

VERS. 19. — *Ecce turbo.* Quasi dicat per contrarium patet prophetas nescire, quod dicunt : pro pace enim et securitate quam promittunt, venit tempestas Babylonia.

VERS. 25. — *Audivi quæ dixerunt.* (HIER.) Sunt multa genera prophetandi, etc., usque ad et corda indomabilia tyrannorum propria conscientia Domini majestatem sentient.

VERS. 27. — *Somnia eorum quæ.* Sunt hodie somniatores in Ecclesia, qui errores suos Domini prophetias faciunt, crebro dicentes, *somniavi* : contra quos dicitur, *usquequo istud*, etc.

VERS. 28. — *Quid paleis?* Pulchre doctrina hæreticorum paleis comparatur, quæ medullam non habent, nec refectionem præbent.

VERS. 29. — *Nunquid non verba mea?* Quod in priori populo prophetæ mentiebantur, etc., usque ad minatur ergo Dominus contra hujusmodi magistros se esse venturum.

Quasi ignis. De ecclesiasticis viris scriptum est, quod malleus et securis non sunt audita in domo Domini.

VERS. 30. — *Qui furantur.* Semper enim mendacium imitatur veritatem, aliter enim non potest decipere.

VERS. 39. — *Et derelinquam.* Hoc in tempore Babylonicae captivitatis factum esse novimus, etc., usque ad quod proprio mysterio Trinitatis significat.

CAPUT XXIV.

VERS. 1. — *Ostendit.* (HIER.) Notandum hanc visionem factam esse tempore Sedeciae postquam Jezechias ductus est in transmigrationem, non in captivitatem, quia ultra se tradidit.

Duo calathi. Duos calathos vel cophinos malarum et bonarum siccorum, etc., usque ad bonas siccus et calathum optimum referantur.

Positi ante templum. Non foris etc., usque ad et siccus malas malas valde.

VERS. 2. — *Et calathus unus,* (Id.) Nos simplices querentes historias, etc., usque ad et in Babylone in ductus et ibi mortuus.

VERS. 4. — *Et factum est.* (Id.) Delirat hoc loco allegoricus interpres, etc., usque ad in terra hac et in valle lacrymarum esse morituros.

VERS. 6. — *Et ponam oculos meos.* In captivitate posuit oculos suos super illos, etc., usque ad magna pars reversa est in Jerusalem.

CAPUT XXV

VERS. 1. — *Verbum.* (HIER.) Hæc priora sunt præterita visione, etc., usque ad quod non observat carmen lyricum.

Anno quarto. Quarto anno regis Joachim, etc., usque ad Joachim autem imperfectus est undecimo anno regni sui.

VERS. 3. — *A tertio decimo anno.* A tredecimo

anno regni Josiae, etc., usque ad nisi assidue Domini admonitione revocetur.

VERS. 4. — *Et misit Dominus ad vos omnes servos.* Non per unum prophetam, sed per omnes, populum suum admonuit, et quasi in vigiliis et excubiis constitutus, surrexit diluculo, ut commoneret, et non audiuerunt; ut quanto crebrior admonitio, tanto contemptus major.

Neque inclinasti. (Id.) Tanta fuit duritia, etc., usque ad quæ non supplicium pro scelere irrogat.

VERS. 6. — *Post deos,* etc. Quasi dicat : Hæc cum superioribus monebam, ne diis alienis serviretis, nec me ad iracundiam provocaretis et nolentem ad poenam vestram cogeretis.

VERS. 9. — *Et assumam,* etc., *Nabuchodonosor servum meum.* Non sicut prophetæ et alii sancti, qui Deo serviantur ; sed quia in eversione Jerusalem Domini serviat voluntati.

Et adducam eos, etc. Hæc sunt præmia contemplatorum et Deum audire nolentium. Quidquid ergo malum super nos adducitur, nostra peccata merentur ; et sicut gentes contra Jerusalem adductæ sunt, sic hodie contra negligentem Ecclesiam serviuntur.

VERS. 10. — *Perdumque,* etc. Hoc in conciliabulo malignantium comprobatur, ut magistri eorum non doceant verbum Dei, sed sibilent ad instar colubri : in quibus vox gaudii et lætitiae periret ut non audiant illud Apostoli : *Gaudete in Domino semper, iterum dico, gaudete* (Phil. iv).

VERS. 11. — *Et servient.* Sicut Jerusalem, etc., usque ad propheticō sermone describit.

VERS. 12. — *Cum impleti.* Nota quod non solum contra Babylonem prophetat Jeremias, sed contra omnes gentes quæ in exercitu Babylonis fuerunt et contra populum Dei dimicaverunt.

VERS. 15. — *Sume calicem vini furoris,* etc. (Id.) Propinatio calicis dominici furoris indicium est, etc., usque ad calix propinatur, sed pro poena.

VERS. 18. — *Jerusalem et civitatibus Juda,* etc., Quasi dicat : Putabam quod solis gentibus propinarem, et ideo huic ministerio me latus obtuleram, sed inter cæteras gentes, imo ante cæteras, propinavi Jerusalem et civitatibus Juda, etc.

VERS. 19. — *Pharaoni regi Ægypti,* etc. Post Jerusalem bilit Pharao rex Ægypti, et servi ejus, et principes, et universus populus, et qui non quidem est Ægyptius, sed in ejus regionibus commoratur.

VERS. 20. — *Philisthiim et Ascalonis,* etc. Generali nomine terram Palæstinorum significat, etc., usque ad Palestinos autem a Babylonis captos atque vastatos scribit Isaia.

VERS. 22. — *Tyri et universis regibus,* etc. Tyrus et Sidon sunt in littore Phœnicis, etc., usque ad lingua Hebraicæ magna ex parte confinis est.

VERS. 25. — *Regibus Elam et cunctis,* etc. Quia sequitur, *Elam et reges Medorum* arbitrantur Zamibri esse Persidis regionem : nisi forte quia præcessit Arabia, intelligentur esse reges solitudinis.

Et rex Sesach, etc. Quasi dicat : Omnes in circum-

itu, etc., usque ad ante Antichristum secundum Da-nielem destruendum.

VERS. 31. — *Judicium Domino.* Quia sunt gentium diversa merita, qui non credit jam *judicatus est*, in eo scilicet quod non credit; sed qui non credunt diversis afficiunt supplicis.

VERS. 32. — *Ecce egredietur*, etc. Erubescant qui, vini Scripturæ sanctæ facientes, in bonam partem accipiunt Domini comminationes.

VERS. 34. — *Ululate, pastores.* (HIER.) Ululatus optimatum gregis, etc., usque ad conticescent bona pacis et auferentur in furore Domini.

CAPUT XXVI.

VERS. 1. — *In principio regni*, etc. (ID.) Hæc prophetia superiore prior est, quamvis sub eodem rege. Illa enim facta est in anno quarto, hæc in ejusdem regis principio. Non igitur in prophetia historiæ ordo texendus cum priora posterius, et posteriora prius dicantur.

VERS. 2. — *In atrio domus.* Ut etiam exteris civitatibus loquaris. Pulchre autem in atrio stat, et in vestibulo templi, ut qui ad orandum convenientiunt sermones ejus audire cogantur.

VERS. 3. — *Si forte audiant*, etc. (ID.) Quasi dicat: Forsitan audient, etc., usque ad Forsitan verebuntur Filium meum.

VERS. 4. — *Si non audieritis.* In nostra positum est voluntate, etc., usque ad nec semel et a sæculo, sed semper et sollicito?

VERS. 6. — *Dabo domum istam sicut Silo.* Sicut exstructo templo in area, etc., usque ad factus pro nobis maledictum.

VERS. 10. — *Portæ domus.* Nova dicitur, quia qui in ea sedeant, et judicio præterant, sacerdotum et pseudoprophatarum calumniæ resistebant.

VERS. 11. — *Et locuti sunt.* Sedentibus urbis principibus in porta templi, etc., usque ad sed futura bona cogitantes.

VERS. 12. — *Et ait.* Jeremias illis accusantibus et crimen, etc., usque ad: *In veritate enim misit me Dominus ad vos.*

VERS. 13. — *Nunc ergo bonas.* Quasi dicat: Si irascimini, etc., usque ad ut nihil subtrahatur de veritate.

VERS. 16. — *Et dixerunt.* Principes civitatis, et D populus intellexerunt, etc., usque ad quas mutatione sententiae possimus liberare.

VERS. 20. — *Fuit quoque.* Quæritur cum Urias eadem, etc., usque ad Christus quoque de manibus persequentium lapsus est.

VERS. 22. — *Et misit rex.* Quæritur quomodo Joachim rex, etc., usque ad et hanc prophetiam factam esse cum coepisset regnare.

VERS. 24. — *Igitur manus Ahicam.* Quamvis Jeremias Domini auxilio liberatus sit, in mercedem tamen deputatur illi, per quem prophetam suum liberavit.

CAPUT XXVII.

VERS. 1. — *In principio regni*, etc. (HIERON.)

PATROL. CXIV.

A Multi putant hoc sequantis esse principium; sed superiori est jungendum, ut quidquid dictum refertur vel factum, in principio regni Joachim credamus suis.

VERS. 2. — *Hæc dicit Dominus.* Præterita visio in principio regni Joachim: hæc autem sub Sedecia, qui extremo regnavit in Jerusalem, sub quo urbs capta est et eversa.

VERS. 5. — *Terram et homines.* Ordo contrarius, in Genesi prius flunt animantia, homo postea; hic autem prius hominem nominat, postea quæ sunt ei subjecta.

In fortitudine. Christus Dei virtus et Dei sapientia.

Et dedi, etc. Significat quod humano generi omnia per gratiam sunt tributa.

B VERS. 6. — *In manu Nabuchodonosor.* (ID.) Quantæ infelicitatis est Israel, cuius comparatione Nabuchodonosor servus Dei appellatur?

Insuper et. Omne genus animalium; cum homine enim omnia traduntur, quæ ipsi subjiciuntur; vel feras gentes, ut illi serviant qui servire non noverant.

VERS. 7. — *Donec veniat*, etc. Ne putetur regnum Nabuchodonosor esse perpetuum, significat ipsum a Medis et a Persis esse capiendum.

VERS. 12. — *Et ad Sedeciam.* Post universas gentes, transit ad Sedeciam et eadem comminatur, neque enim Judæi privilegium merentur, qui aut similia, aut graviora, aut majora gentibus peccaverunt; et qui audire dedignantur, peste et fame consumuntur.

Nolite audire. In hoc loco allegoricus interpres, etc., usque ad et sedem pristinam non recepturos.

VERS. 14. — *Non servietis.* Melius est sponte servire, et amicum Deum habere, et gentilem terram colere, quam necessitate captivum servire.

Verba prophetæ. Notandum in Scripturis sanctis pseudoprophetas vocari prophetas.

VERS. 16. — *Et ad sacerdotes.* Post gentes et reges, sacerdotibus loquitur, et populo, qui jam interitum prophetis annuntiaverat, dicens: *Et ejiciam vos*, etc. Loquitur autem eadem quæ supra.

VERS. 17. — *Ut vivatis.* Nota Dei clementiam, etc., usque ad In quo ostenditur posse retineri Deum precibus sanctorum.

VERS. 18. — *Occurrant Domino.* (ID.) Occurrant, et quæ prædicunt opere completa demonstrent, et tunc veritate vaticinium probabitur.

VERS. 19. — *Ad columnas.* (ID.) Enumerat vasa quæ translata fuerunt in Babylonem, capto Sedecia, civitate incensa, temploque subverso.

CAPUT XXVIII.

VERS. 1. — *Et factum est.* (HIER.) Nondum Ezechieles vaticinante in Babylone ad eos qui cum Ieronia fuerant translati.

In domo Domini. In qua fiducialiter loquitur, quia prospera populo pollicetur; et mendacia libenter audiuntur, præcipue quæ optata promittunt.

VERS. 3. — *Omnia vasa*, etc. Jeremias dixerat etiam reliqua vasa apportanda, hic affirmit asportata esse reportanda.

VERS. 6. — *Amen, sic*, etc. Optat fieri, quod ille mentitus, etc., usque ad sub aliorum exemplo veritatem asserit.

VERS. 7. — *Verumtamen*. Potuit dicere mentiris, etc., usque ad ut qui audiunt exspectent exitum.

VERS. 10. — *Et tulit*. (HIER.) Consideranda Jeremiæ prudentia, etc., usque ad quorum notitia solius Dei est.

VERS. 13. — *Ananias*. Putative propheta dicitur. Multa enim in Scripturis sanctis dicuntur juxta opinionem illius temporis, quo gesta referuntur, non juxta veritatem rei

VERS. 14. — *Et facies*. Cum abiisset Jeremias et silentio devorasset injurias, factus est sermo Domini ad eum non ut suis verbis ad Ananiam mendacio gloriantem loqueretur et diceret: *Hec dixit Dominus; quod tamen ille Ananias dixerat, sed mendacium semper veritatem imitatur*.

Catenas. Ostendit quod minorem poenam retinens, etc., usque ad in brutorum animalium corpora sunt re'egatae.

VERS. 15. — *Et dixit*. (Id.) Notandum quod Jeremias passus injuriam, nondum facto ad se sermone Domini, silet, postea vero missus a Domino, audacter arguit, mentienti denuntians propinquam mortem.

VERS. 16. — *Hoc anno*. (Id.) Si quando morimur, de carceribus corporum liberamur, secundum illud quod male interpretantur haeretici: *Educ de carcere animam meam; quomodo pro supplicio mors irrogatur?*

VERS. 17. — *Mense septimo*. Forsitan in mense septimo, qui requiem significare solet, ideo mortuum mentiuntur, ut de malis corporis liberetur, juxta illud: *Mors viro requies est; nos autem novimus corpora credentium esse templa Dei, si Spiritus sanctus habitet in illis*.

CAPUT XXIX.

VERS. 1. — *Et haec*. (HIER.) Intendit persuadere ne acquiescant pseudoprophetis, qui eis post breve tempus redditum in Jerusalem promittebant. Sed sciant se in Babylone multo tempore moraturos.

Verba libri. (Id.) Hic libellus Jeremiæ, etc., usque ad quae a Domino sibi imperata fuerant populo suaderet.

Ad reliquias seniorum. Primo ad senes, deinde ad sacerdotes, tertio ad prophetas, quarto ad omnem populum Dei sermo dirigitur, secundum ordinem ætatis epistola prophetæ mittatur.

Vers. 6. — *Accipite uxores*, etc. Jeremiæ (quia prope est captivitas Jerusalem) imperator ne accipiat uxorem, nec faciat filios. Si autem, propter angustiam temporis, habentibus natus uxorum tollitur, quanto magis non habentibus ne accipient impetratur.

Vers. 8. — *Non vos seducant*. (Id.) Falsos pro-

phetas, etc., usque ad qui idem erat regni Sædecke.

VERS. 10. — *Cum cœperint*. Nolite credere pseudoprophetis, qui vicinum redditum pollicentur vobis: prius enim vobis explebuntur septuaginta anni quam redeatis.

Septuaginta anni. Tandiu in sæculi confusione versamur, etc., usque ad et tunc est finis laboris nostri atque patientiae.

VERS. 14. — *Et reverti*. Ut certius sciatis quod hunc redditum tanquam propinquum sperare non debatis, sed donos ædificare, pomeria plantare, filios generare, et tempus exspectare promissum.

VERS. 17. — *Quasi fuscus*. Theodosio suarinas, id est, secundas, Symmachus novissimas, quæ Hebraice suarim (שׁוּרָן).

VERS. 19. — *De nocte*. (Id.) Non cessavi monere, ut vos imitarentur qui in transmigratione seculo otio fruimini, donec compleantur promissa Dei.

VERS. 21. — *Ad Achab*. Aiunt Hebrei hos esse presbyteros, etc., usque ad ut acta penitentia post verum sabbatum pristinum locum possiderent.

VERS. 24. — *Ad Semeiam*. Seneias de loco Nehelemi, etc., usque ad Discretio vero spirituum spiritualis gratia est.

VERS. 27. — *Quare non increpasti*. (Id.) Mendacio prævenit veritatem quod ipse merebatur aliis imponit, quia prudentiores sunt filii tenebrarum filiis lucis, et quod timent sibi inferunt aliis.

VERS. 31. — *Hec dicit*. Semeias vere Nehelamites, etc., usque ad contra quos subditur, *Ecce ego visabo*.

CAPUT XXX.

VERS. 1. — *Hoc verbum*. (HIER.) Jeremias reversionem promittebat, etc., usque ad Sed cum Israel et Judas in terram suam revertentur.

VERS. 7. — *Væ quia magna*. (Id.) Prius tristia nuntiantur, etc., usque ad nec manibus arma, sed lumbos quasi partientes tenebunt.

VERS. 9. — *Et David*. Christo, scilicet; quomodo enim primus Adam et secundus scribuntur juxta corporis veritatem sic et David. Christus enim de David secundum carnem.

VERS. 10. — *Serve meus*. (Id.) Familiariter vocat, sicut Abraham, Isaac, Jacob vocantur servi Dei. Moyses quoque et alii prophetæ, et Paulus in principio Epistolarum hoc titulo gloriabantur.

VERS. 12. — *Plaga*. (Id.) Alter amicus, alter percutit inimicus; alter pater, alter hostis: ille enim ut corrigat, iste percutit ut occidat.

VERS. 16. — *Properea*. (Id.) Sub Zorobabel haec facta cognoscimus, etc., usque ad sed plenus atque perfectius in Christo complentur.

VERS. 18. — *Ecce ego convertam*. (Id.) Quoniam typus præcessit, etc., usque ad plenus atque perfectius in Christo et in apostolis complentur.

VERS. 19. — *Ludentium, et multiplicabo eos*, etc. Non secundum illud, Sedit populus manducare et bibere, et surrexerunt ludere (Exod. xxxii); sed sicut David ludebat ante arcam Domini (I Par. xii)

CAPUT XXXI.

VERS. 1. — *In tempore.* (HIER.) Opere completo, cognoscitur artifex; adepta sanitate, medici industria. Sic eversa Jerusalem, et abjecto priori populo, intelligitur quod repulsio Judæorum salus sit gentium.

VERS. 3. — *Longe Dominus apparuit.* Quia offendit Dominum Israel, etc., usque ad non merito salvatus est.

VERS. 5. — *Plantabunt,* etc. (Id.) Qui post captivitatem Israel ab alienis possessi sunt, quibus dicitur: *Plantate plantaria et vindemiate* (*Deut. xxviii.*)

VERS. 7. — *Reliquias Israel.* Quæ secundum electionem salvantur.

VERS. 8. — *Ecce ego adducam,* etc. Per apostolos et apostolicos viros qui sunt custodes, clamantes in monte Samarie, quibus præcipitur: *Personate, canite* (*III Reg. xviii.*), etc.

Claudus. (Id.) Qualibus per Eliam dicitur: *Usque quo claudicatis utroque pede?* Sed in Christo postea cœcurrerunt; et, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam.

In fletu venient et in, etc. (Id.) Judæi hoc putant esse completum, etc., usque ad hæc fuisse completa possunt probare.

VERS. 9. — *Et Ephraim.* Ephraim, qui est typus gentilis populi, etc., usque ad in Samaria primus regnum obtinuit, etc.

VERS. 11. — *De manu potentioris,* etc. (Id.) Adversariæ potestatis, quæ natura fortior: nos autem fide fortiores, si tamen liberamur ab eo qui alligat formem, et domum ejus diripit.

VERS. 14. — *Animam sacerdotum.* Qui habent scientiam Dei, de quorum ore interrogant legem, qui credunt in eum qui est sacerdos in æternum.

Pinguine, et populus meus bonis meis adimplebitur, ait Dominus, etc. Unde Dominus in valle Gethsemani, id est pinguedinis, comprehensus est.

VERS. 15. — *Vox in.* (Id.) Quidam Judæorum huac locum sic exponunt, etc., usque ad Hebræos, quod legebant Hebraice, suis sermonibus expressisse.

Rachel plorans. Rachel mater Joseph, etc., usque ad flere dicitur pueros juxta se interfectos.

VERS. 16. — *Et revertentur.* (Id.) Melius hoc de parvulis intelligimus, etc., usque ad et infantes resurgent in virum perfectum.

VERS. 18. — *Eruditus sum.* Quasi dicat: Correctio proficit in salutem, et quæ ad præsens videtur esse tristitia, post reddit fructum pacis.

VERS. 19. — *Quoniam sustinui.* (Id.) Per ignorantiam ætatis dicit se peccasse, ut facilius veniam consequatur, unde: *Delicta juventutis meæ et ignorantias meas ne memineris.* Et in sequentibus, Deus parvulum eum vocavit et deliciis affluentem, propter divitiarum scilicet magnitudinem et terræ fertilitatem (*Psal. xxiv.*).

VERS. 20. — *Si filius honorabilis,* etc. Pœnitentiam agente Ephraim et dicente: *Erudisti me, Domine, et eruditus sum,* etc., respondit Dominus, et plene conversum tali sustentatoraculo, *Si filius honorabilis,* etc.

A *Idcirco conturbata.* Quasi dicat: Avido animo suscepit verba mea, et servavit, sed tamen misericordia ejus; quia et hominum justitia Dei indiget misericordia.

VERS. 21. — *Statue tibi,* etc. Provocat ad satisfactionem, ut consideret in quantis deliquit, et agens pœnitentiam ad pristinam gratiam revertatur, secundum illud, *Memento unde excideris, et age pœnitentiam, et prima opera fac* (*Apoc. ii.*)

Dirige cor tuum. (Id.) Dirigit cor suum in viam rectam, etc., usque ad nec per luxus sæculi declinare consentit.

Revertere, virgo, Israel, revertere ad civitates tuas istas. (Id.) Licit hec quidam juxta historiam, etc., usque ad et desinat vagari per luxus sæculi.

VERS. 23. — *Adhuc dicent.* (Id.) Christianis, scilicet temporibus, quibus captivitatem populi sui Dominus converterit.

Benedicat tibi. Hæc sub Zorobabel ex parte videntur, etc., usque ad juxta Judeos et nostros judaizantes carnaliter.

VERS. 25. — *Quia inebriavi.* Mutatio personarum, etc., usque ad respondet populus de captivitate reversus: *ideo exprefactus sum,* etc.

VERS. 26. — *Ideo quasi.* Ut imitarer dicentem, etc., usque ad et diem resurrectionis exspectat.

VERS. 27. — *Ecce dies veniunt,* dicit Dominus. Omnes hujuscemodi reprobationes, etc., usque ad sed sit Deus omnia in omnibus.

VERS. 30. — *Obstupescunt dentes.* (Id.) Dentes comedentium non possunt suavitatem sentire, etc., usque ad non austerritate ciborum, sed vitio dentium.

VERS. 31. — *Ecce dies.* Hoc testimonio Paulus, etc., usque ad et circumcisio et sabbatum spiritualiter completeruntur.

VERS. 34. — *Et non docebit.* Ut non querant Iudaicos magistros et mandata hominum, sed doceantur a Spiritu sancto, si tamen templum Dei fuerint, et spiritus Dei habitaverit in ipsis, qui spirat ubi vult, et diversas habet gratias: Notitia tamen unius Dei omnium virtutum possessio est.

Omnis enim cognoscent. (HIER.) Quia omnes erunt etc., usque ad non in natura qua in semetipso etiam eum videretur latuit.

VERS. 35. — *Qui dat solem.* (Id.) Secundum Genesis sol in cœlo positus est in lumine diei, luna et stellæ in lumine noctis. In psalmo quoque legitur: *Dies diei eructat verbum, et nox nocti indicat spen- tiam,* quia invicem sibi dies et noctes succidunt.

VERS. 36. — *Si defecerint,* etc. Si cœli peribunt, et sic vestimentum veterascent, quomodo semper Israel potest esse perpetuum? Cœli autem peribunt.

VERS. 37. — *Si mensurari.* Quasi dicat: Quomodo rerum, etc., usque ad nec aliquando cessabit.

VERS. 38. — *Ecce dies.* Qui mille annorum regnum, etc., usque ad, ibi autem Ananætel per men litteram.

VERS. 39. — *Usque ad anguli portam.* (Id.) Nulla

enim vera justitia, etc., usque ad hæc ædificatio manebit in æternum.

CAPUT XXXII.

VERS. 1. — *Verbum quod*, etc. (Herr.) Non solum verba, sed et opera prophetarum, sunt nobis in exempla virtutum. Poterat Jeremias nuntiare prospera et frui regis amicitia, sed maluit Deo obedire, qui potest et animam et corpus perdere in gehennam.

VERS. 2. — *In atrio carceris*. (Id.) Notanda ex parte regis clementia, qui non in carcere, sed in vestibulo prophetarum recludi jussérat, in libera scilicet custodia, ne posset effugere; quasi non omnis Jerusalem clausa munitionibus fuerit communis carcer.

VERS. 3. — *Clauserat enim eum*. Jam vicina captivitate, jam peste et fame consumpta civitate, et perstat Sedecias in sententia.

Quare raticinari. Gravior est terror ante increpationem verborum, quam poenarum sustinere cruciatum, et videre quem timeas.

VERS. 5. — *Visitem eum*. Temperavit sententiam, ut ad bonam et malam partem possit referri, visita^tio enim et consolationem, et supplicium significat.

VERS. 7. — *Ecce Hanameel filius*. Helchias et Selhum, etc., usque ad voluminis hujus monstrat exordium.

Eme tibi agrum. Ager iste sacerdotalis, cuius emptio atque possessio Jeremiæ desertur, est in Anathoth in terra Benjamin. Quorum primum obedientiam, secundum filium dextræ sonat; et convenienter appetit ejus emptionem, in quo obedientia et virtus Domini versabatur.

VERS. 8. — *In terra Benjamin*. (Id.) Hoc est de suburbanis, etc., usque ad Audiant qui falsa adhibitis testibus vendicare conantur.

VERS. 13. — *Et præcepi Baruch*. (Id.) Baruch, qui interpretatur benedictus, etc., usque ad hoc legere cupientibus exhibeat apertum volumen.

VERS. 14. — *In vase fictili*, etc. Ne foris posit patenter rapinæ, etc., usque ad commoventur tamen Dei sermone.

VERS. 15. — *Aduic possidebuntur domus et agri*. Hoc est quod Jeremias supra dixit se intellexisse verbum Dei, et idcirco emisse agrum.

VERS. 18. — *Qui facis misericordiam*. Grandis misericordia Creatoris, etc., usque ad diu dilata poena reddatur.

Fortissime, magne, etc. (Id.) Hæc nomina potentiam Creatoris indicant, sed proprie nomen Dei. Rater est, unde: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus* (Joan. xxvii).

VERS. 19. — *Magnus consilio*, etc. Nemo ergo secretis Dei se inferat, et de illius judiciis judicare præsumat.

Ut reddas unicuique. Significat quod interdum, etc., usque ad tandem Rubri maris fluctibus obrutus est.

VERS. 20. — *Qui posuisti signa*. De generali transit ad speciale, et quod proprie præstiterit Israel, brevi sermone percurrit.

Et portenta, etc. Quibus afflita est usque ad diem

hanc, etc., usque ad Et notandum quod Israel ab omnibus separat.

VERS. 21. — *Et eduxisti populum tuum*. Pulchre dixit populum tuum: eo enim tempore quo eductus est, Domini imperio serviebat.

VERS. 23. — *Et ingressi sunt*. (Id.) Nihil medium inter possessionem et inobedientiam: ubertas enim securitatem, securitas negligentiam, negligentia contemptum parit.

Et non obedierunt. Id est, frustra ergo promiserunt, dicentes: *Quaecunque præceperit Dominus faciemus*; non enim in responsione, sed in opere præsumunt est.

VERS. 24. — *Ecce munitiones exstructæ*. Decimus annus Sedeciae erat, et civitas obsessa, ut supra dictum est, et Jeremias in atrio carceris. Unde subditur: *Ecce munitiones*.

Ne capiatur. Quasi dicat: Non habent quos vincent, sed quos capiant, jam fame et peste consumptos.

Et quaecunque locutus es. Ex creaturis prædicat Creatorem, etc., usque ad Hæc autem universa præmittit, ut inferat quasi in reprehensionem divinæ sententiae: *Et tu dicis mihi, Domine Deus, eme agrum*.

VERS. 25. — *Et tu dicis*. Non reprehendit, sed interrogat, etc., usque ad et agrum emat quem non possideat.

VERS. 27. — *Ecce ego Dominus*. Non omnia genitum vel populi Israel tantum, etc., usque ad quæ alia propter se, alia in usum hominum sunt facta.

VERS. 28. — *Ecce ego tradam civitatem*. Quia mihi est curæ omnia regere, universa disponere, singulis reddere juxta vias suas.

Civitatem istam. Primum vallata exercitu Chaldaeorum, abente Nabuchodonosor, capta est; et Sædecias in Rablatha regi traditus est.

VERS. 29. — *Et venient Chaldei*. Aquila melius, ingredientur: non enim absentes erant, ut venirent qui ob siderent civitatem; verbum autem Hebreum et venient, et ingredientur sonat.

Et domos in quarum domatibus. Quomodo peritrus scribitur mundus, juxta illud: *Cælum et terra transibunt*, eo quod in maligno positus sit, sic et domus ipsa, et loca, in quibus flagitia facta sunt, impedi subjacebunt.

VERS. 30. — *Jugiter facientes malum*. Sine fine, etc., usque ad in conspectu tuo.

VERS. 33. — *Et verterunt ad me terga*. Unde alibi: *Verunt contra me scapulam recedentem* (Zach. viii). Qui enim precatur, inclinata cervice in terra pronus funditur; qui vero tergum vertit, gestu corporis indicat, se negligere comminantem.

Cum docerem eos. Fugatis tenebris erroris et idolorum cultura, illuminare eos cupiebam, et docere quæ recta sunt.

VERS. 34. — *Et posuerunt idola sua*, etc. Non solum tunc Judas posuit idolum in templo Dei, sed usque hodie in Ecclesia, vel in corde credentium ponitur idolum, quando novum dogma constituitur et in abusivo condito adoratur.

VERS. 35. — *Et ædificaverunt*, etc. Proprie tribus **A** Juda et Benjamin in phano Baalis et Moloc dæmonum simulacra venerabantur; vitulos aureos in Dan et in Bethel decem tribibus, quod tam execrabiliter, ut Dominus nunquam se cogitasse testetur.

In valle filii Ennon. (HIER.) Quæ Siloe fontibus subiacet et amoenitate sua populum ad luxuriam provocavit, quam sequitur cultus idolorum.

VERS. 37. — *Ecce ego congregabo*. Multi putant hoc in tempore Zorobabel, etc., usque ad et electio reliquiarum salvatorum.

Et reducam eos ad locum istum, et habitare. Sicut sperantibus auxilium, etc., usque ad et desperatio atque humilitas Dei mereatur auxilium.

VERS. 38. — *Eruunt mihi in populum, et ego*, etc. Tristibus lata subjungit, et captivis redditum promittit; sed primum ostendit causam offendit et justi furoris; et quanto major culpa, tanto in peccatores amplior clementia.

VERS. 39. — *Et dabo eis*. (CASS.) Manifeste prodit initium nobis, etc., usque ad et per hoc vel remuneracionem, vel supplicia promeriri.

VERS. 40. — *Et timorem meum dabo in corde eorum*. (Id.) Sic liberum donat arbitrium, ut timor qui tribuitur ex gratia sit largitoris.

VERS. 41. — *In toto corde meo, et in tota anima mea*. Si verba sunt Salvatoris, etc., usque ad sicut illud: *festivitates vestras odi* (Amos. v), etc.

Quia hæc dicit Dominus, etc. Hæc juxta litteram, etc., usque ad Sed spiritualiter in Christo et apostolis plenius completa sunt.

CAPUT XXXIII.

VERS. 1. — *Es factum est*. Prædictum quod sicut peccatoribus vindicta, etc., usque ad donec a Romanis per totum orbem dispersi sint.

VERS. 3. — *Clama ad me, et ego exaudiem eum*. Ostendit quod per orationes prophetarum et sanctorum, qui fuerunt in plebe, Dominus placatus sit et revelaverit eis reversionem in terram suam, quæ adhuc occulta latebat.

Nunc autem dicitur: *Clama ad me, et exaudiem te*. Quia imminentem captivitatem Dominus avertire nolnit, ut primum solverent poenam peccati sui; postea vero reversionem non negavit, quam modo promiuit.

VERS. 10. — *Adhuc audietur in loco isto*, etc. Ne desperent Judæi propter minas et captivitates futuras, restauracionis bona promittit, ut locus, qui desertus fuerat propter sceleram habitatorum, propter correctionem et emendationem habitetur.

VERS. 12. — *Accubantium gregum*. Greges Ecclesie, scilicet de gentibus congregatae, etc., usque ad multi sunt qui ad fidem Christi et ovium suarum numerum pertinent.

VERS. 14. — *Ad dominum Israel*: De quibus Isaías: erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, etc.

VERS. 17. — *Hæc dicit Dominus*. Supra dixerat

de creatione solis et lunæ et stellarum, etc., usque ad Christi regnum et sacerdotium in æternum manebit.

CAPUT XXXIV.

VERS. 1. — *Verbum quod factum*, etc. (RAB.) *Licit rex nequissimus, etc., usque ad finem capitum*.

CAPUT XXXV.

VERS. 1. — *Verbum quod factum est*. (RAB.) Cum propheta in proximo capite de Sedecias, etc., usque ad finem capitum.

CAPUT XXXVI.

VERS. 3. — *Si forte audiente domo Juda*, etc. Immensa clementia, etc., usque ad ut per misericordiam Dei veniam consequantur.

VERS. 4. — *Vocavit ergo*. Prompta obedientia prophetæ concordat, etc., usque ad qui soluti et liberi verbum Dei proximis expendere negligunt?

VERS. 9. — *Prædicaverunt jejunium in conspectu Domini*, etc. Ut qui per luxum peccaverunt, etc., usque ad quæ deliquerunt in maximis.

VERS. 16. — *Igitur cum audissent*, etc. Etiam auditoribus necessaria est, etc., usque ad verba Dei audire potenter aure corporis, sed non cordis.

VERS. 18. — *Ex ore suo loquebatur*, etc. Significat quod apostoli et prophetæ nullam necessitatem tractandi vel penuriam loquendi patiebantur; sed prompte et facile omnia proferebant.

VERS. 23. — *Et projectit in ignem*. Stupenda inducat cordis nequitia, etc., usque ad ne crederent et peneriter.

VERS. 26. — *Abscondit autem*, etc. Contra quem frustra nititur humana presumptio. Custodit enim Dominus omnes diligentes se, et omnes peccatores disperdet.

VERS. 30. — *Propterea*, etc. Digna ultio, etc., usque ad aestu solis et gelu noctis ureretur.

CAPUT XXXVII.

VERS. 1. — *Et regnabit rex Sedecias*, etc. Quod Sedecias post Joachim, etc., usque ad sed omnes iniqui fuerunt et idololatre, et ideo perierunt.

VERS. 3. — *Ora pro*. Nequaquam pro se orare postulavit, quia divinis mandatis obtemperare noluist: Qui enim avertit aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis.

D VERS. 4. — *Igitur exercitus*. Quomodo Chaldaeorum solverunt, etc., usque ad Jeremias vero contraria et vera prophetavit.

CAPUT XXXVIII.

VERS. 5. — *Et dicit rex Sedecias*, etc. Pater Sedeciam sine puro affectu, etc., usque ad Postea vero flagellatum tradidit eum Judeis, ut crucifigeretur.

VERS. 7. — *Audivit autem Abdemelech*. Sicut illi principes, qui prophetam miserunt, etc., usque ad quanto nos districlius reos tenemus.

VERS. 17. — *Si profectus exieris*, etc. Prophetæ, prævidens civitatem esse tradendam in manus Chaldaeorum, consilium dedit regi ut se traderet in manus regis Babyloniae, ut sic suribundum ejus animam mi-

tigaret, et leviorem sententiam susciperet; sed mens indurata corrigi non poterat.

VERS. 22. — *Ecce. Significat quod fluxa cogitatio, etc., usque ad et animam: igne comburet inextinguibili.*

CAPUT XXXIX.

VERS. 17. — *Et liberabo te. Qui sperant in Domino non confundentur (Sap. xix). Confundentur omnes iniqua agentes (Psal. xxiv).* Ecce principes qui animam Jeremias quærebant, captivantur. Eunuchus qui eum liberaverat perfecta potitus est libertate. Sic quoque liberatis sanctis prædicatoribus, persecutores aeterna ultione punientur.

CAPUT XL.

VERS. 1. — *Sermo qui factus est, etc. Quæritur quomodo hic sermo Domini, etc., usque ad juxta sermonem Domini liberatus est.*

VERS. 2. — *Tollens ergo. Descripta vastatione urbis, et interitu, et captivitate populi, et perfidia regis, sequitur quid de Jeremia factum sit, et de reliquis populi, quas propheta monuit ex verbo Domini sedere in terra sua, et servire regi Babylonis, ipsi vero maluerunt ire in Aegyptum, ubi eos postea Nabuchodonosor trucidavit, et ipsam Aegyptum vastavit.*

VERS. 3. — *Et factus est vobis. Ex hoc etiam loco manifestum est Deum, etc., usque ad Dei vero sententiam justam prædicabant.*

CAPUT XII.

VERS. 8. — *Decem viri reperti sunt inter eos, etc., habemus thesaurum. Thesaurus enim in agro, etc., usque ad Per calcaneum enim, qui finis est corporis, terminus significatur actionis.*

VERS. 16. — *Tulit ergo Johanan filius Carea et omnes principes bellatorum qui erant cum eo, etc. Hanc fugam reliquiarum et transitum contra verbum Domini in Aegyptum quem Jeremias longa narratione hic retexuit, longe ante Isaías prædictum, centum scilicet quinquaginta annis, qui fuerunt inter Isaiam et Jeremiam, dicens: Vix filii desertores, dicit Dominus, ut saceritis consilium, et non ex me (Isai. xxx), etc.*

CAPITA XLII, XLIII.

(*Textus sacer sine expositione.*)

CAPUT XLIV.

VERS. 15. — *Responderunt autem Jeremias, etc. Stulta responsio. Constatentur eum loqui in nomine Domini, et non acquiescent, sed sequuntur pravitatis sue consilium. Mystice. Omnes haeretici in Aegypto hujus mundi. Id est, in tenebris erroris constituti, sacrificia non Deo vero, sed daemonibus offerunt, cum figura et prava dogmata ad decipiendos homines et fidem subvertendam scribunt. Ideo venient super eos mala, et erunt in desolationem et in stuporem.*

VERS. 26. — *Vixit Dominus, etc. Contradicit propheta ex sermone Domini ne nomen ejus vocetur ore Judæorum in terra Aegypti, quoniam qui contra Dei præceptum illuc pertransierant, protectionem*

A Domini ibidem habere non debebant. Mystice autem non vocatur nomen Domini ore haereticorum in terra Aegypti: quia nec sermo eorum nec oratio, dum in errore sunt, accepta est Deo. Non enim est pulchra laus in ore peccatoris (Eccl. xv). Qui ergo in errore perseveraverint, peribunt gladio districti judicii. Qui autem, relicto errore, de Aegypto in terram Juda redierint pœnitentes: et deinceps catholicam fidem tenentes salvabuntur.

CAPUT XLV.

VERS. 4. — *Verbum quod locutus est Jeremias, etc. Rudis adhuc in tolerantia passionum quas experturus erat Baruch, expavit captivitatis calamitatem quæ tempore Joachim filii Josiae regis Juda imminebat, unde conqueritur dolorem additum dolori suo, cui responsum est a Domino quia superflue querat sibi pacem, cum totus populus laboret sub fasce tribulationum. Significat autem eos qui in pressura tribulationum vel persecutionum, quibus in praesenti Ecclesia gravatur, pusillanimitate titubant, querentes consolationem, quæ in futuro promittitur. Unde: Vos autem contrastabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium (Joan. xvi).*

CAPUT XLVI.

VERS. 4. — *Quod factum est verbum, etc. (RAB.) Hactenus prophetæ mistim de Juda et Israel, de Chaldaeis et Aegyptiis pro convenientia narrationis egit, etc., usque ad anno Joachim filii Josiae quando Pharaeo Necho rex Aegypti in Charchamis cum Nabuchodonosor pugnavit, et superatus est.*

VERS. 9. — *Ascendite equos. (Id.) Haeretici et schismati ex diversis provinciis orti, frustra disponunt contra civitatem Dei bella, etc., usque ad cum traduntur in manus ejus qui solium suum posuit ad Aquilonem, ut mittat eos in stagnum ignis et sulphuris.*

VERS. 11. — *Ascende in Galaad. (HIER.) Mons est ad quem septima die venit Jacob, de Charram fugiens: est autem ad tergum Phœnicis et Arabie colibus Libani copulatus, extenditurque per desertum usque ad trans Jordanem ubi habitavit Seon rex Amorræorum. Cecidit autem in sortem filiorum Ruben et Gad, et dimidiae tribus Manasse.*

D *Tolle resinam. (RAB.) Graci, pietatem vocant; pietas enim dicitur de eo quod manat, etc., usque ad quia non accipient ab eis sanitatem, sed confusionem.*

VERS. 12. — *Audierunt gentes. (Id.) Quia frustrato solatio idolorum, etc., usque ad non victoriariam veritatis accipiunt, sed errore captivi pariter in foveam perditionis cadunt.*

VERS. 14. — *Annuntiate Aegyptio. Quasi dicat: Vos qui audistis vaticinium meum, nuntiate Pharaoni quia prope est tempus et tumultus belli.*

VERS. 18. — *Quoniam sicut Thabor. Hoc est ex comparatione locorum frugiferorum, quasi in mari submersorum, grandem Aegyptiorum potestis intelligere ruinam. (HIER.) Thabor terminus est Zabulon. mons in medio Galilææ campo, mira rotunditate*

sublimis : distans a Diocesarea decem millibus contra orientalem plagam. Qui confinium quoque inter tribus Issachar et Nephthalim fuit Carmelus, ubi Nabal Carmelus fuit et nunc villa est Carmela nomine, decimo lapide oppidi Chebron, vergens ad orientalem plagam ubi Romanorum præsidium est.

(RAB.) *Mystice autem, quia Thabor, etc., usque ad* in hujus sæculi mare demersi, et in damnatione perpetua.

Vers. 20. — *Vitula.* Quia *Ægyptia* plebs in deliciis nutrita, indomita, lasciva, jugum disciplinæ recusavit.

Vers. 21. — *Mercenarii.* (RAB.) Principes *Ægyptiorum* non pastores, sed mercenarios vocat, etc., usque ad *Mercenarius autem, et qui non est pastor, cum videt lupum venientem, dimittit oves, et fugit (Joan. x).*

Vers. 26. — *Et post hæc, etc.* (Id.) Licet videatur intimare regnum *Ægyptiorum* non irreparabiliter a Nabuchodonosor esse destructum, etc., usque ad : *Percutiet Dominus Ægyptum plaga et sanabit eam (Isa. xix), etc.*

Vers. 27. — *Et tu noli timere, etc.* Hæc promissio non bene convenit Judæis : qui toto orbe dispersi, etc., usque ad : *Quia ex parte cœcitas contigit in Israel, et cum plenitudo gentium subintraverit, tunc omnis Israel salvis fiet (Rom. xi).*

CAPUT XLVII.

Vers. 1. — *Quod factum est verbum, etc.* Jeremias sicut Isaías et Ezechiel vicinis nationibus plagas venturas prædictit, quia populum Dei infestabant, et in illius adversitate gaudebant. Palæstinis ergo, sicut ante *Ægyptiis*, prænuntiat captivitatem venturam.

Vers. 4. — *Et dissipabitur.* Ostendit Tyrum et Sidonem ad Palæstinos attinere, licet Tyrus in sortem Nephthalim ceciderit, et Sidon terminus Chananæorum in sortem Aser : sed non eam possedit, quia hostes expellere non valuit. *Reliquias insulæ Cappadociæ.* In qua habitabant Cappadociæ pristinis cultoribus interfectis. Hæc est terminus Chananæorum juxta *Ægyptum*, ceciditque in sortem Judæ : sed eam non obtinuit, quia Enachim, id est, gigantes allophylorum fortissime resistierunt : et est usque hodie insignis civitas Palæstinæ, quamvis de ea prophetatum sit *Gaza futura est in tumulum sempernum* : sed ubi prius fuit vix ulla remanent vestigia, in alio enim loco ædificata est.

Vers. 5. — *Venit, etc.* (RAB.) Hæreticis et schismaticis, et omnibus Ecclesiæ hostibus plagam venturam significat, etc., usque ad Per libidinem enim carnalium mentes exquirit : sed novissimo præcipitatur.

Vers. 7. — *Quomodo quiescat, etc.* Quasi dicat : Non potest gladius quiescere, nisi Domino jubente cuius vindictam exercet, vel : Quasi ex persona afflictorum ad gladium Domini locutus erat, sed hic respondet in persona sua.

A

CAPUT XLVIII.

Vers. 1. — *Ad Moab hæc dicit Dominus, etc.* (RAB.) Sicut est circumcisio carnalis et spiritualis : sic Moab carnalis et spiritualis. Moab interpretatur, etc., usque ad Est autem Moab provincia Arabum, Nabo civitas nobilis, in qua erat Chamos idolum, quod et Beelphægor.

Vers. 6. — *Salvate animas vestras.* Qui volunt salvare animam suam fugiant versuram doctrinam philosophorum et hæreticorum, ubi certus est interitus : et per humilitatem confessionis agant penitentiam erroris in deserto districtæ abstinentie maneatque in simplicitate et veritate catholicae doctrinæ.

Vers. 9. — *Date florem, etc.* Qui inventione humana et in sæculari scientia florere videbatur, in desertum et in solitudinem redigetur. Quia vero displicet Deo omnis hypocrisis, ut sequens sententia ostendit :

Vers. 10. — *Maledictus qui facit, etc.* Necesse est enim ut non solum intueamur quod agimus, sed etiam qua discretione agimus.

Maledictus. (RAB.) Desidia per torporem nascitur, fraus per privatam dilectionem, etc., usque ad saepè desidia interveniente deficiunt, et frigescente amore tabescunt.

C *Et maledictus.* Potest hæc maledictio omnibus convenire qui fluxum sæculi sequuntur, et corpora sua castigare et servituti subjicere negligunt, secundum illud : *Qui autem sunt Christi carnem suam crucifixerunt (Galat. v), etc.* Quia sine sanguinis effusione non fit remissio peccatorum. Caro enim et sanguis regnum Dei non possidebunt (II Cor. xv). Maledictus ergo qui prohibet gladium, id est, verbum Dei a sanguine : quo scilicet animatur materia peccatorum ; fundendum est quidquid in membris nostris carnale et terrenum inolevit et resecandum gladium verbi Dei.

(GREG.) Gladium a sanguine prohibere, est prædicationis verbum a carnalis vitæ intersectione retinere, de quo dicitur : *Gladius meus devorabit carnes (Isa. i).* Hinc Paulus ait, *Contestor hodie quia mundus sum a sanguine omnium. Non enim subtersugi, quominus annuntiare omne consilium Dei vobis (Act. x).*

D **Vers. 11.** — *Fertilis.* Ostenditur Moab ex abundantia in odium et elationem venisse, et populum Dei afflictum despessisse, quia nihil afflictionis vel captivitatis patiebatur.

Vers. 12. — *Mittam ei, etc.* (RAB.) Quicunque in humana philosophia confidunt despicientes Ecclesiæ fidem et doctrinam simplicem, etc., usque ad tunc ibunt cum diabolo et angelis ejus in ignem æternum. Justi autem in vitam æternam.

Vers. 17. — *Consolamini.* Ironice vel ad pœnitentiam provocat, ut per satisfactionem congruam evadant misericordiam. *Mystice.* Sapientes hujus mundi et hæretici, quos Moab significat, si stultitiam non correxerint ad fidem catholicam conversi, veniet illis ruina et vastatio omnibus urbibus eorum, id est, di-

versis sectis. Quæ enim longe vel prope a veritate A bium, nec virtus idolorum valuit te defendere : sic distant, lucente Evangelio subvertentur.

VERS. 25. — *Abscissum.* (Hier.) Sicut contra Babylonem et Philisthiim vaticinatus est, etc., usque ad quidquid ad terrenam scientiam pertinet et putatur robustum, subvertitur, ut nihil probetur quod fortissimum putabatur.

VERS. 29. — *Audivimus.* Quia in priori commate eriantes ad poenitentiam provocabat, et ad Christum converti monebat; ut in ejus fide perpetuo manarent; nunc incorrigibiles plurimos et obstinatos agnoscens, ex persona eorum, qui de Moab salvati sunt, et experimento suo ejus superbiam didicerunt, ait: *Audivimus superbiam Moab,* etc. Et Moab superbæ arguit, quia plus effertur quam possit, vel poscat ejus fortitudo.

VERS. 31. — *Ideo super Moab ejulabo.* Potentiam pristinæ felicitatis et plagam repentinæ subversionis ostendit. *Moab universam clamabo.* Quæ interpretatur *fortitudo eorum,* et significat fortissima hæreticorum dogmata dialectice constructa, in quibus videbatur esse fortitudo erroris.

VERS. 32. — *Plorabo tibi, vinea Sabama.* Tempestatem hujus sæculi. Videtur enim significare aliquos de Moab ad Dominum converti velle. *Sabama enim conversio aliqua interpretatur.* *Vinea Sabama,* etc. Attollens altitudinem, quia superbia turrim ad cœlum conatur effigere.

VERS. 34. — *A Segor usque ad Oronaim.* Segor urbs quæ Mortuo mari imminet, ubi terminus Moabitum. Indicat ergo, quia usque ad extremos fines provincie ululatus personabit. De quo Isaías: *Vectes ejus usque Segor vitulam consternantem* (*Isa. xv*), id est, perfectæ ætatis. Sicut enim in hominibus tricesimus annus, ita in pecudibus et jumentis annus tertius robustissimus est. *Aqua quoque Nemrim.* Isaías: *Aqua enim Nemrim deseritæ erunt* (*Isa. xv*), etc. Et quæ hic minus dicuntur, in Isaia plene exponuntur. Est enim Nemrim oppidum super mare Mortuum.

VERS. 35. — *Et auferam de Moab.* Interente secta humanæ sapientiæ, cessavit pompa et clamor verborum, ut philosophi nec hæretici de Ecclesia egressi aliquid inveniant in doctrina sua quod humanæ vitae utile sit.

VERS. 37. — *Omne enim caput calvitium.* (Rab.) Apud antiquos barbæ capitisque rasura luctus indicium fuit, etc., usque ad hinc Isaías: *In cunctis capillis ejus calvitium, omnis barba radetur* (*Isa. xv*).

VERS. 38. — *Quoniam contrivi Moab.* Omnis doctrina philosophorum et hæreticorum, quia fragilis est et inutilis, a veritate conteritur et dissipatur.

VERS. 41. — *Et erit cor fortium Moab.* Bene cor Moab cordi mulieris parturientis comparat; quia de magna luxuria ad magnam pervenitur tristitiam.

VERS. 45. — *In umbra Hesebon steterunt.* Quia in ejus munitione sperabat sibi solatum, sed frustra: quia ignis vindictæ verticem tumultus filiorum Moab justo iudice retribuente oppressit.

VERS. 48. — *Væ tibi, Moab.* Quia nec munitione

erit perpetuum væ his qui confidunt in sapientia humana, et serviant erroribus diversis.

VERS. 47. — *Et convertam captivitatem Moab.* Videlicet tempus gratiæ significare, in quo quicunque invocaverit nomen Domini, salvs erit (*Joel. ii*).

CAPUT XLIX.

VERS. 1. — *Ad filios.* Post Moab ad filios Ammon verba vertuntur, et increpantur, quod ausi sunt terram Israel invadere, unde et eis ultio digna prænuntiatur, et Israel possessores suos prædictur possessurus.

VERS. 2 — *Filiae Rabbath.* Metropolis Moabitarum, quæ nunc Ariopolis dicitur, composito nomine ex Hebræo et Græco, quod ἄρπος, id est, Martis civitas vocetur.

B **VERS. 6.** — *Et post hæc.* Quia post conversionem hæreticorum ad fidem rectam, captivitas peccati dissolvetur, recipientur in communionem Ecclesiæ, unde exierant. *Et captivos.* Possumus per filios Ammon, qui de Loth in spelunca, et in ebrietate, et incestu generati sunt hæreticos accipere, secundum illud, *Ex nobis exierunt, sed ex nobis non erant* (*Joan. ii*).

VERS. 7. — *Ad Idumæam.* (Rab.) Tropologice Idumæa terrena et carnea delectatio, que consurgit aduersus spiritum, ut non faciamus ea quæ sunt spiritus, et animam, etc., usque ad Cum enim spiritui caro subjecta fuerit, Idumæa transbit in Judæam, et caro serviet rationi.

C **VERS. 9.** *Si sures.* Hæretici qui furantur sufficientiam sibi, et quotidie aliquos de Ecclesia rapiunt, ingredientes vineam Domini, quam de Ægypto translutit, cupiunt universa populari, ut vix racemum in ea relinquant. Sed Dominus e contra omnia secreta eorum, et patriarcharum Esau (qui primas scilicet hæreses invenerunt) viros ecclesiasticos et doctores profert in medium. Et prima illius Victoria est patefacere quæ tegebantur.

(Hier.) Contra Judæos factus est sermo, qui Christianis invident, etc., usque ad ut mortificantes membra nostra (fornicationem, scilicet immunditiam, et hujusmodi) æternam in Christo victoriæ consequamur.

VERS. 14. — *Audivi.* Hæc sententia in Abdia pene eidem verbis continetur, et multa hujus capituli.

D **VERS. 15.** — *Ecce enim.* (Rab.) Quasi dicat: O Edom, qui minor es inter omnes in circuitu nationes, etc., usque ad inde te detraharem, et ad terram reducerem cæterarum gentium.

Parvulum dedi te in gentibus. O hæretice, licet magnum tibi videaris, et contemnas parvitatem Ecclesiæ, parvus tamen es et contemptibilis.

VERS. 16. — *Cum exaltaveris,* etc. (Rab.) Quia hæretici altitudinem et similitudinem aquilarum pollicentur sibi, quæ ad cadaver Dominicum congregantur, etc., usque ad Quod autem contra hæreticos et carnem dictum est, contra Judæos quoque intelligi potest.

VERS. 19. — *Ecce quasi leo.* (Ib.) Sicut Dominus castigavit superbiam Judæorum, quos her. Johannet,

etc., usque ad sed leo saevissimus in tartarum eos

A monet Israelitas, qui captivandi erant in Babylonem, ut non stabilem possessionem arbitrentur se ibi habitueros, sed spem revertendi haberent, et cum captivitas laxaretur, fugerent inde : quia venturum erat ut a Medis et Persis vastaretur.

VERS. 21. — A voce ruinæ, etc. Veniente vastatore, strepitus ruinæ eorum longe lateque resonabit, terrorem incutiens vicinis provinciis.

VERS. 23. — Confusa est. (RAB.) Post Philistæos, Moabitas, Ammonitas quoque et Idumæos, ad Damascum, id est, Arabiam, etc., usque ad cum enim captus est populus Judæorum, Damascus, cui imperabat Aretha, similiter capta est.

VERS. 24. — Dissoluta. Damascus interpretatur poculum sanguinis, aut sanguinem bibens, aut sanguis cilicii ; quæ omnia ethnicis convenient, etc., usque ad Quomodo enim acervus lapidum de dispersis lapidibus cumulatur : sic de omnibus nationibus acervus credentium congregatur in ruina Judæorum cadentium dum gentes surgunt.

VERS. 28. — Ad Cedar. Hi Agareni sunt, sed usurpati nomine Saraceni vocantur, et habitant per solitudinem totam, de quibus poeta dicit : Lateque vagantes Agi.

(RAB.) Mystice. Cedar, quod interpretatur tenebrae, et Asor, etc., usque ad qui se simulant filios Orientis, cum sint tenebrarum filii.

VERS. 29. — Tabernacula. Hæc omnia Saracenum proprie gentem significant, qui in tentoriis manent, et ubi nox coegerit sedes habent, et armenta multa, et pecora, camelorumque greges; sed non habent ostia, nec vecles, non epim versantur in urbibus, sed in solitudine. Hi omnes a Babylonii sunt deleti.

VERS. 35. — Ecce ego confringam, etc. (RAB.) Elam regio Persidis, unde Elamitæ. Prædictum enim propheta, etc., usque ad Elamitæ quoque despicientes vel tentantes interpretantur, et significant persecutores Ecclesiæ.

CAPUT L.

VERS. 1. — Verbum. Expleto vaticinio contra Ægyptum, Palæstinos, Moab, filios Ammon, Damascum quoque et Cedar, contra Babylonem et Chaldaeos sermo dirigitur ; ut quos ante latenter arguit, nunc palam scelera eorum manifestando, vastationem et desolationem subsequi aperte pronuntiet, Isaías quoque et Ezechiel similia contra Babylonios et Chaldaeos prophetaverunt.

VERS. 2. — Confusa sunt. Similia dicit Isaías : Ecce ego suscitabo super eos Medos, qui argentum non querunt, neque aurum relint (Isa. xiii).

VERS. 4. — Venient filii Israel. (RAB.) Hæc promissio reversionem populi Dei de captivitate significat, etc., neque ad ut jungantur illi fœdere sempiterno.

Vers. 6. — Grex perditus. Hac sententia notantur reges Israëlitarum, qui errare fecerunt populum et declinare ad idolatriam : quorum fuit primus Jeroboam filius Nabath, qui fecit adorari vitulos aureos : deinde ceteri prævaricatores legis.

Vers. 8. — Recedite, etc. Secundum historiam

B monet Israelitas, qui captivandi erant in Babylonem, ut non stabilem possessionem arbitrentur se ibi habitueros, sed spem revertendi haberent, et cum captivitas laxaretur, fugerent inde : quia venturum erat ut a Medis et Persis vastaretur.

(ORIC.) Quomodo corpus nostrum in aliquo terræ loco consistit, sic anima, secundum statum suum in aliquo terræ loco nuncupative est. Corpus nostrum, etc., usque ad sic in Ægypto, alias est in Taphnis, alias est in Memphis, alias in Sienni, alias in Babastis habitat.

VERS. 12. — Confusa est mater vestra nimis, etc. Isaías dicit similia, Et erit Babylon illa gloriosa, in regnis inclita, in superbia Chaldaeorum, subvertetur sicut Dominus subvertit Sodomam et Gomorrhām (Isa. xiii). Ecce novissima erit, etc. In fine mundi, vel in morte cujusque, omnis gloria et superbia Chaldaeorum, et confusio mundi recedet a nobis, et ita omnia subvertentur, sicut subvertit Deus Sodomam et Gomorrhām, nec ultra voluptatis vel mundi futurus est status.

Vers. 15. — Sicut fecit, facite ei. Id est, sicut illa per Nabuchodonosor gentes circumquaque vastavit, ita ei retributionem redite.

Vers. 16. — A facie gladii columba. Columba stulta dicitur, quia nutrit pullos alienos; ita Nabuchodonosor alios opprimendo et fovendo. Etiam Nabuchodonosor columbam vocat, non pro simplicitate, sed pro stultitia superbie.

Vers. 17. — Leones ejecerunt, etc. Teglathphala-sar qui partem magnam Judæorum in Assyrios transluit, et Sennacherib qui decem tribus in montes Medorum traduxit, hi leones appellantur.

Vers. 18. — Ecce ego visitabo. (RAB.) Visitat Dominus regem Babylonis, id est, confusionis, sicut visitavit regem Assur, qui interpretatur, etc., usque ad sed novus populus in nova civitate in perpetuum exsultabit.

Vers. 21. — Super terram dominantium. Prædictoribus Christi præcipitur, ut regnum diaboli studeant evertere : et opera ejus maligna et consilia pessima, ut interficiant omnes peccatores terræ, et disperdat de civitate Domini omnes operantes iniquitatem.

D VERS. 23. — Quomodo confractus, etc. (ORIC.) Malleus universæ terræ diabolus est. Sed est qui non curat de malleo universæ terræ, vir scilicet, stans super muros Adamantinos, etc., usque ad legi enim Dei non subjicitur, neque enim potest, et inventa est Babylon, et comprehensa : quia Domino restituit.

Vers. 25-27. — Aperuit Dominus thesaurum, etc. (In.) Alia editio : Aperite apothecas ejus, etc., ut ait Apostolus (Rom. vi) : Pertulit in multa patientia vasa iræ preparata in perditionem super vasa misericordie, etc. Alii ergo vasa misericordie, alii vasa iræ, etc., usque ad qui asserit sidera non esse causas eorum que sunt super terram, præcipue eorum

quæ Christianis accident : præceptum Domini exse-
quitur.

VERS. 28. — *Vox fugientium.* (ORIG.) Utinam hæc
esset nostra vox, o catechumeni, fugientium de Ba-
bylone, et fugientium, etc., usque ad interfice omnes
peccatores terræ, qui in te sunt, et omnes Babylo-
nios, ut possis mundatus in Jerusalem transgredi
civitatem Dei.

VERS. 31. — *Ecce ego ad te.* (RAB.) Mystice præ-
nuntiat Antichristo, qui extollebat super omne id
quod dicitur Deus, etc., usque ad quia non tineue-
runt calumniam et captivitatem populo Dei inferre.

VERS. 37. — *Et erunt quasi mulieres.* (ID.) Imbel-
les quasi mulieres, per Medos et Persas destruxit
eos, etc., usque ad quia synagoga eorum terra scul-
ptilium est, et in portentis, id est falsis figuris glo-
riantur.

VERS. 44. — *Ecce quasi leo.* (ID.) Videtur signifi-
care quod Nabuchodonosor, postquam regnum Ju-
dæorum, etc., usque ad et ut demonstret non Cyri
potentia, sed Domini iudicio factum esse, subditur :
Quis enim similis mei?

CAPUT LI.

VERS. 5. — *Quoniam non fuit, etc.* Quia Dominus
misit eos in vindictam populi sui, quem non corri-
piendo castigavit, sed sœviendo contrivit : unde, *Vt
Assur, virga furoris mei* (Isa. x.).

VERS. 6. — *Fugite de medio,* etc. Post plágas Ba-
bylonis, ad Judeos historice, ad fidèles mystice ex-
hortationem convertit, ut fugiant de medio Babylo-
nis, id est mundanæ confusionis.

(ORIG.) Non gradatim scilicet, non pedetentim,
sed velociter exite, quicunque confusa habetis
animam, etc., usque ad. Similiter, quando sunt mi-
nora peccata, ministris utitur Deus : quando vero
graviora, tunc ad retributionem ipse festinat.

VERS. 7. — *Calix aureus,* etc. Non est semper ca-
lix aureus Babylonis vel in manu Domini; cum enim
ad vindictam venerit et in manu Domini posita fue-
rit, efficietur terra quæ facta est in Job. Nec jugiter
in manu Domini continetur; sed tunc tantum cum
restituet ei Dominus quod meretur.

(ORIG.) *Calix aureus.* Nabuchodonosor volens de-
cipere homines per calicem Babylonis, non miscuit
in vase fictili, etc., usque ad sæpe vidi aureum cali-
cem in pulchro sermonis ornatu, et dogmatum ve-
nena considerans, degrebendi calicem Babylonis.

Inebrians, etc. (ID.) Vide omnes homines ebrios;
inebriamur ira et tristitia : inebriamur, etc., usque
ad ab eo omnes inebriamur quandiu terra sumus.

De vino. (ID.) Sicut in his, qui vinum corporale
bibunt supra mensuram, videamus ebrii corporis mo-
tum, etc., usque ad biberunt gentes, ideo commotæ
sunt.

VERS. 8. — *Subito cecidit.* Significat consumma-
tionem mundi subito futuram, quæ non per partes
sed repente fiet, sicut Jericho corruens cito vel su-
bito periit. Si autem veneris ad adventum Christi, et

A videris magnum ejus opus, quomodo subvertit om-
nia dogmata gentium, ut credentes de erroris jugo
eximeret, videbis quia in passione ejus Babylon su-
bito corruit et contrita est; videat quisque Babylo-
nem in pectore suo corruisse. In cuius enim corde
non eccecidit, Christus ei nondum advenit : Babylon
ruit, adfiscatur Jerusalem civitas sancta Dei.

Ululate. (HIER.) Quia nulla anima apud Deum in-
sanabilis, consilium dat eis qui possunt, etc., usque
ad sed quia noluit curari, satisfaciunt boni medici
et dicunt :

VERS. 9. — *Curarimus.* (ORIG.) Vide ne quando
angelis præcipiat Deus languenti animæ tue medica-
mina conflicere, etc., usque ad profert Deus judi-
cium suum ad humiliandum quod exaltatum est.

B VERS. 16. — *Qui levat nubes,* id est prædicatores
et prophetas, qui nos a calore futuri iudicij defen-
dunt imbre eloquii sui, cum futura depromunt. *Ful-
gura.* Prædicatores prophetarum fulgura sunt, cum
inimicos percutiunt : pluviae, cum devotos a pecca-
tis abluunt, et imbre salutis infundunt : unde spi-
rituales germinent fructus, et in maturam messem
coalescant. *Et producit ventos de thesauris.* Venti
sunt apostoli, quorum prædicatio percurrit mundum
tanquam ventus celerrimus : de quibus alibi dicitur :
Sagittas suas ardentibus efficit (Psal. vii). Ipsi enim
ventis pennæ propter discursus celerritatem tribuun-
tur ; unde : *Volavit super pennas ventorum* (*Ibid.* xi).

VERS. 17. — *Stultus factus est.* Bene post subver-
sionem Babylonis reprehendit fabricatores idolo-
rum, quia per stultitiam humanæ mentis facta sunt
opera vana et risu digna : quia nec spiritus in eis,
nec vox, nec ulla efficacia : unde nec se, nec culto-
res suos in die visitationis liberare possunt.

Confusus est. (RAB.) Demonstrata subversione
Babylonis, reddit propheta ad anctorem tanti iudicij :
quia non est potestas nisi a Deo, qui dominatur in
regno hominum, et cujus voluerit dabit illud.

VERS. 25. — *Ecce ego,* etc. Mons pestifer, Nabu-
chodonosor, et regnum Chaldeorum ; vel diabolus,
qui alibi mons caliginosus, propter tenebras erroris,
dicitur. *Et dabo te.* Ad hunc montem pertinent Ju-
dæi, hæretici, blasphemæ, et omnes impii, qui per-
durant in malitia, nec convertuntur ut flant lapides
vivi in aedificio Dei.

VERS. 30. — *Cessaverunt,* etc. Veniente Cyro et
Dario cessavit robur Babylonis et principum ejus.

VERS. 33. — *Filia Babylonis,* etc. Fuit plebs Ba-
bylonis, quando per potentiam regni et divitiarum
abundantiam triturabat et conterebat gentes : sed
tempus missionis ejus venit cum cogitur recipere
quod gessit, de qua ex persona Judaicæ plebis con-
sequenter dicitur : *Comedit me et devoravit me Na-
buchodonosor, rex Babylonis.*

Et desertum faciam mare, etc. (RAB.) Mystice
mare hujus sæculi significat turbulentiam, quod Do-
minus desertum ponit. Faciet enim cessare luxum
ejus, et dissipabuntur iniqui, qui confusione erro-
rum vitiorumque deserviebant.

VERS. 41. — *Quomodo capta est Sesach.* (RAB.) Sesach, *byssus sacci*, vel *manus sacci* interpretatur: sicut Babylon confusio, etc., usque ad ut egrediantur de societate eorum, ne cum illis pereant.

VERS. 45. — *Egreditimi de medio ejus.* (Id.) Qui vult animam suam salvam facere, etc., usque ad sed in meditatione legis ejus et exercitio virtutum strenui.

VERS. 52. — *Propterea*, etc. (Id.) Enumerat plagas Babylonis superventuras et optimisibus ejus, ducibus et magistratibus, et omni populo, etc., usque ad *Exite de illa, populus meus, ne participes sitis delictorum ejus, et de plagiis ejus non accipias* (Apoc. xviii), etc.

VERS. 64. — *Sic submergetur Babylon.* Nam secundum historiam Babylon in Euphraten mersa est, quamvis in solitudinem redacta. Sed spiritualis Babylonis *petermin* interitum prædictum, quæ in profundum inferni cum principe diabolo demergetur. Unde Joannes: *Sustulit unus angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, et misit in mare, dicens: Hoc impetu mitteretur Babylon* (Apoc. xviii).

CAPUT LII.

VERS. 1. — *Filius viginti.* Historia quæ captum refert Sedeciam, et Jerusalem a Chaldaeis vastatam, in libro Regum plene tota continetur.

VERS. 4. — *Factum est autem.* Novenarius minor denario imperfectionem legis significat, etc., usque ad tenebris peccatorum vallati fugiunt, et videntes lupum venientem oves dimittunt.

VERS. 7. — *Per viam portæ.* Latenter arguit inertiam doctorum, qui inter muros duorum Testamentorum constiuti, non bellum gerere, sed effugere querunt, et deliciis magis affluere (quas hortus significat) quam scuto fidei hostibus resistere.

VERS. 8. — *Persecutus est*, etc. (RAB.) In libro Regum ita legitur: *Fugit Sedecias per viam*, etc. Malignis spiritibus populum circumdantibus, rex non fugit, etc., usque ad Apprehensum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha, etc.

VERS. 11. — *Et adduxit eum rex*, etc. Quia anima in confusione peccatorum vincita compedibus vitiorum, per malignos spiritus dicitur in domum carceris usque ad diem mortis, et in angustia mentis includitur, ut mortis sententiam exspectet.

VERS. 12. — *In mense autem quinto*, etc. Congruit ordo temporis cum ratione vindictæ: Mense quinto vastatur civitas, quæ Pentateuchum desperit, decima die mensis, quia decalogo legis contraria fecit, blandiens sibi de securitate pro sanctorum locorum habitatione; unde supra: *Nolite confidere*, etc.

(GREG.) Dum Scriptura Sedeciae captivitatem nar-

Arat, ordinem captivitatis internæ denuntiat, etc., usque ad Quandoque enim et lumen totius rationis clauditur, quia pravo usu et iniquitatis suæ multitudine gravatur.

Venit Nabuzardan, etc. (RAB.) Justo judicio Dei venit Nabuzardan, princeps exercitus regis Babylonis, super Jerusalem, et succedit, etc., usque ad omnem domum comburit igni, id est, cujusque conscientiam flamma illiciti amoris.

De pauperibus, etc. (Id.) Eos, qui utiles verbo et exemplo esse poterant, etc., usque ad sed spinæ et tribuli vitiorum.

VERS. 20. — *Columnas quoque*, etc. Per diversa vasa, diversa officia in Ecclesia significantur, quæ maligni spiritus de servitio Dei auferunt, et in usum suum convertunt.

VERS. 21. — *De columnis*, etc. (RAB.) Quod facturam columnarum describit cum capitellis, et reticulis atque malis granatis, ostendit, etc., usque ad legat opus nostrum super librum Regum, ubi quid de his sancti Patres senserint, explanatum est.

VERS. 24. — *Et tulit magister*, etc. Etiam fortes in Ecclesia diabolus decipit et captivat; unde: *Escae ejus electæ* (Habac. 1), etc.

VERS. 25. — *De civitate tulit*, etc. Continentes, scilicet, oleum gratiæ et misericordiæ (sicut fatuae virgines) in pectore suo non habentes, qui frustra super viros bellatores constituntur, cum arrogantiæ vitare non premeditantur.

VERS. 26. — *Septem viros*, etc. Septiformi Spiritu, scilicet, sanctificatos. Sed quia gratiam perdiderunt, septem spiritibus nequioribus traditi, non regis cœlestis mandata intuuntur, sed regis inferni voluntati obsequuntur. *Et scribum*, etc. Quem liber Regum Sophar, qui interpretatur dissipans vel dividens, et significat eos qui rudes in Ecclesia, quos ad militiam Christi nutritre debuerant, pravis exemplis dissipant, et a cœtu fidelium per errorem sequestrant.

Et sexaginta viros, etc. Stultos, scilicet, cooperatores, qui merito vulgi nomine appellantur, qui utilitatem divini consilii discernere et implere neglexunt.

VERS. 27. — *Et percussit eos rex Babylonis*, etc. Hoc ambit rex Babylonis, ut quos ab Ecclesia elevavit, perducat ad imperfectionem perpetuae mortis.

D**VERS. 28.** — *Iste est populus*, etc. (RAB.) Tertio vastavit Nabuchodonosor Judæam. Primo, cum Joachim, etc., usque ad et retrudit in carcerem inferni, ubi gemunt in perpetuum damnati.

VERS. 31. — *Et factum est*. (Id.) Significat admirandam Dei potentiam per bonos et malos æque sua, etc., usque ad correctum misericorditer respexit, et de poenis liberans quieti restituit et honori.